

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Varhaisen vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen tukeminen

Neea Wallenius

2019 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Varhaisen vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen tukeminen

Neea Wallenius
Hoitotyön koulutusohjelma,
terveydenhoitotyö
Opinnäytetyö
Syyskuu 2019

Neea Wallenius

Varhaisen vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen tukeminen

Vuosi

2019

Sivumäärä

46

Opinnäytetyön tarkoituksena oli luoda suositukset, mitä terveydenhoitajaopiskelijoiden tulisi tietää varhaisesta vuorovaikutuksesta sekä tuottaa aiheeseen liittyvää tehtävämateriaalia Laurea ammattikorkeakoulun käyttöön. Työstä hyötyvät Laurea ammattikorkeakoulun opettajat ja tulevat terveydenhoitajaopiskelijat.

Opinnäytetyö on toteutettu toiminnallisena opinnäytetyönä. Yhteistyökumppanina on ollut Laurea ammattikorkeakoulu.

Opinnäytetyössä on käsitelty laajasti teoretietoa varhaisesta vuorovaikutuksesta ja kiintymyssuhteesta, lapsen kehityksestä sekä vuorovaikutuksen tukemisesta. Teoreettisen viitekehysten muodostivat alan kirjallisuus ja tutkimukset sekä asiantuntijakirjoitukset.

Opinnäytetyössä syntyi kolme kysymysmuotoon aseteltua suositusta, siitä mitä terveydenhoitajaopiskelijoiden tulisi tietää varhaisesta vuorovaikutuksesta. Lisäksi tuotettiin neljä tehtävää, joissa aihetta käsitellään.

Suosituksia ja tehtäviä ei ole kokeiltu vielä käytännössä, mutta ajatuksen tasolla ne tuntuvat ainakin itsestäni, valmistumisen kynnyksellä olevasta terveydenhoitajaopiskelijasta, mielekkäiltä ja hyödyllisiltä.

Asiasanat: varhainen vuorovaikutus, kiintymyssuhde, vanhemmuuden tukeminen

Neea Wallenius

Supporting early interaction and attachment

Year	2019	Pages	46
------	------	-------	----

The purpose of this thesis was to create guidelines about what public health nurse students should know about early interaction and attachment but also produce assignments for Laurea University of Applied Sciences. Thesis will benefit the teachers and future public health nurse students of Laurea University of Applied Sciences.

The form of this thesis is functional. This functional thesis was made in collaboration with Laurea University of Applied Sciences.

Early interaction and attachment, child development and supporting interaction are widely considered in this thesis. Theoretical framework was based on literature, researches and articles written by experts.

As a result of this thesis form three guidelines about what public health nurse students should know about early interaction and attachment. There were also four assignments made about the subject as a part of the thesis.

The guidelines and assignments are not tested in practise yet, but they feel meaningful and useful for me, a soon graduating public health nurse student.

Keywords: early interaction, attachment, supporting parenthood

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Varhainen vuorovaikutus ja kiintymyssuhde	6
2.1	Kiintymyskäyttäytyminen	8
2.2	Kiintymyssuhdetyypit	10
2.3	Varhaislapsuuden aikainen kehitys	12
2.3.1	Sosiaalinen kehitys	13
2.3.2	Emotionaalinen kehitys	14
2.3.3	Kognitiivinen kehitys	14
2.3.4	Kielellinen kehitys	15
2.4	Kiintymyssuhteiden tutkimusmenetelmiä	16
3	Varhaisen vuorovaikutuksen ja turvallisen kiintymyssuhteen edistäminen	18
3.1	Riskitekijät ja suojaavat tekijät	18
3.2	Vanhemmuuden tukeminen	20
4	Pedagogiikka	24
5	Opinnäytetyön tausta ja tarkoitus	25
6	Opinnäytetyön tulokset	26
6.1	Suosituksat	29
6.2	Opinnäytetyössä tuotetut tehtävät	30
7	Pohdintaa	31
7.1	Työn aikataulu ja opinnäytetyöprosessi	33
7.2	Tulosten tarkastelu	33
7.3	Eettisyys ja luotettavuus	34
7.4	Jatkotutkimusehdotukset	35
	Lähteet	36
	Taulukot	39
	Liitteet	40

1 Johdanto

Varhainen vuorovaikutus ja kiintymyssuhde ovat paljon tutkittuja aiheita sekä kansallisesti että kansainvälisesti. Aihe on kuitenkin myös jatkuvasti pinnalla suoraan tai välillisesti sekä valtamediassa että ammatillisessa keskustelussa. Varhaisella vuorovaikutuksella ja lapsuuden aikaisilla kiintymyssuhteilla on merkitystä koko perheen hyvinvointiin, ja sen tukemista voidaan tarkastella yksilötasolta yhteiskuntatasolle.

Terveydenhoitajat toimivat monenlaisissa ympäristöissä kuten neuvoloissa, kouluissa, työterveyshuollossa ja vanhusten hoidossa. Terveydenhoitajat kohtaavat päivittäin lapsia, vanhempia ja perheitä - suuri osa terveydenhoitajan ammattitaitoa onkin kohdata asiakkaat ammattimaisesti. Perheiden kanssa työskennellessä onkin keskeistä tuntea varhaiseen vuorovaikutukseen ja kiintymyssuhteeseen liittyvä teorian tieto.

Opinnäytetyö on tehty yhteistyössä Laurea ammattikorkeakoulun kanssa ja on muodoltaan toiminnallinen. Opinnäytetyön tarkoitus on tuottaa Laurea ammattikorkeakoululle suosituksia, mitä terveydenhoitajaopiskelijoille tulisi opettaa varhaisesta vuorovaikutuksesta ja kiintymyssuhteesta sekä tuottaa suosituksen mukaisia tehtäviä Laurea ammattikorkeakoulun käyttöön. Tehtävien avulla tavoitteena on lisätä terveydenhoitajaopiskelijoiden tietoisuutta varhaisesta vuorovaikutuksesta, jotta terveydenhoitajaopiskelijat osaisivat tulevaisuudessa havainnoida, arvioida ja tukea varhaista vuorovaikutusta ja turvallisen kiintymyssuhteen muodostamista. Tuotetuissa tehtävissä on pyritty pedagogiseen monipuolisuuteen.

2 Varhainen vuorovaikutus ja kiintymyssuhde

Vuorovaikutuksella tarkoitetaan ihmisten välistä tapaa kommunikoida. Vuorovaikutus tarkoittaa kaikkea tekemistä ja kontaktin ottamista ihmisten välillä. Vuorovaikutuksessa on keskeistä vastavuoroisuus eli kaikkien osapuolten aktiivinen osallistuminen sekä viestien tulkitsemisessa että omien ajatusten, tunteiden ja kokemusten ilmaisemisessa. Vuorovaikutus voi olla verbaalista eli sanallista tai nonverbaalista eli sanatonta. Nonverbaaliseen viestintään kuuluu esimerkiksi eleet, ilmeet, asennot ja katseet. (Väestöliitto)

Elämän ensivuosisien aikaista vuorovaikutusta kutsutaan varhaiseksi vuorovaikutukseksi. Varhainen vuorovaikutus tarkoittaa siis vauvan ja vanhemman tai muun hoitajan välistä vuorovaikutusta. Pääosin vuorovaikutus on arkista ja luonnollista toimintaa vauvan ja vanhemman välillä. Siihen kuuluu esimerkiksi katsekontakti ja juttelu hoitotilanteissa sekä halu olla toisen lähellä. Hyvä ja toimiva varhainen vuorovaikutus edistää turvallisen kiintymyssuhteen muodostumista ja edistää vanhempia tai muuta hoitajaa luomaan tunnesiteen lapseen. (Hermanson 2019)

Mannerheimin lastensuojeluliitto (MLL 2017) on verkkosivuilleen koonnut varhaista vuorovaikutusta kuvaavia termejä, joita on listattu ja määritelty alla. Näiden termien avulla varhaisen vuorovaikutuksen ymmärtäminen käsitteenä konkretisoituu ja jäsentyy.

- **Herkkyys viesteille** eli sensitiivisyys. Herkkyydellä tarkoitetaan vanhemman taitoa tulkita ja vastata vauvan viesteihin.
- **Johdonmukaisuus.** Vanhemman tulisi pyrkiä vastaamaan vauvan viesteihin johdonmukaisesti.
- **Kiintymissuhde.** Vuorovaikutustilanteissa muodostuva suhde vauvan ja hoitajan välillä.
- **Pitkäjänteisyys.** Pitkäjänteisyyttä tarvitaan johdonmukaisen käytöksen ylläpidossa ja rutiinien etsimisessä.
- **Pysyvät, pitkäkestoiset tunnesuhteet.** Varhaisvuosina pysyvät ihmissuhteet ovat vauvalle tärkeitä, jotta hoitajan toiminta on vauvalle helposti ennakoitavissa ja hoitajan käytöksen oppiminen on mahdollista.
- **Tunnetilojen jakaminen.** Vanhemman tulee kyetä ottamaan vastaan ja jakamaan lapsen tunteet. Tunteita voi jakaa esimerkiksi sanoittamalla lapselle hänen omia ja muiden tunteita.
- **Tunteiden säätely.** Vuorovaikutuksen avulla vanhempi opettaa lapselle tunteiden säätelytaitoja.
- **Tunteiden yhteen sovittaminen ja soinnuttaminen.** Vanhempi ja lapsi sovittavat tunteitaan jatkuvasti yhteen. Vanhempi pyrkii ymmärtämään lapsen tunnetilaa ja vastaamaan siihen myötätuntoisesti, jolloin lapsi oppii jakamaan tunteita ja tämä luo yhteenkuuluvuuden tunnetta lapsen ja vanhemman välillä.
- **Temperamentin ymmärtäminen.** Temperamentti vaikuttaa tunteiden ja tarpeiden ilmaisuun sekä tapaan antaa palautetta.
- **Vaihtelevuus.** Vanhempi sovittaa toimintaansa ja käytöstä vauvan vireystilan mukaan.
- **Vastavuoroisuus.** Vuorovaikutus on aloitteellista ja vastaavaa molemmin puolin.
(MLL 2017)

Varhaisella vuorovaikutuksella on suuri yhteys kiintymissuhteen muodostumiseen. Kiintymissuhde muodostuu vastavuoroisessa vuorovaikutuksessa lapsen ja hoitajan välillä, mutta toisaalta kiintymiskäyttäytyminen leimaa vuorovaikutussuhdetta. Onkin erittäin tärkeää arvioida ja tukea varhaista vuorovaikutusta lapsen ja hoitajan välillä lapsen syntymästä alkaen, jotta lapsi kykenee muodostamaan turvallisen kiintymissuhteen. (Antikainen 2007, 375-376)

John B. Bowlbyn luoma kiintymyssuhdeteoria (attachment theory) on laajasti hyväksytty ja sovellettu ihmissuhdeteoria, jonka mukaan vastasyntyneellä ajatellaan olevan biologinen tarve kiintyä ensisijaiseen hoitajaansa. Hoitajaan kiintyminen on tärkeää vauvan elossa selviytymisen kannalta, mutta se takaa vauvalle myös läheisyyttä ja turvaa uhkaavissa tilanteissa. Hoitajan avulla vauva saa sekä fyysiset että psyykkiset tarpeensa tyydytettyä, sillä vauvalla ei ole vielä kehittynyt aikuisilla olevaa itsesäätelykykyä. Yleensä hoitaja on lapsen vanhempi, mutta se voi olla myös joku muu lapselle läheinen ja häntä paljon hoitava aikuinen. (Sigelman & Rider 2012, 462-463)

Lapsen kiintyminen vanhempaansa tai muuhun hoitajaan on monivaiheinen prosessi. Kaikki vuorovaikutustapahtumat jättävät vauvan mieleen muistijälkiä. Kun vanhempi käyttäytyy vuorovaikutustilanteissa johdonmukaisesti, niin vauva osaa alkaa ennakoimaan vanhemman toimintaa ja syntyy yleistyksiä. Nämä yleistykset jalostuvat lopulta työskentelymalliksi, jonka kehitys on nelivaiheista. Lapset käyvät tämän kehityksen vaiheet läpi kiintymyssuhdetta muodostaessa. (Sigelman & Rider 2012, 462-463)

Syntymästä noin kolmen kuukauden ikään vauva on kiinnostunut kaikista ihmisistä ja ihmisten toiminnasta. Vauva ei tee selkeää eroa ihmisten välille. 3-6 kuukauden iässä vauva osoittaa innostusta läheisille ihmisille, mutta on yhä ystävällinen ja luottavainen myös vieraille. Vauva muodostaa selkeän kiintymyssuhteen ensisijaiseen hoitajaansa, yleensä äitiin, noin puolen vuoden iässä. Nopeasti tämän jälkeen vauva kiintyy myös muihin läheisiin ihmisiin kuten isään, sisaruksiin ja muihin mahdollisiin hoitajiinsa. Noin kolmen vuoden iästä alkaen lapsi kykenee tavoitteelliseen kumppanuuteen eli huomioimaan oman itsensä lisäksi hoivaajansa toiveita ja suunnitelmia. Tämä viimeinen kehityksen vaihe edellyttää lapselta kykyä ymmärtää, että hoivaajan mieli on erillinen hänen omastaan sekä kykyä mentalisaatioon. (Sigelman & Rider 2012, 468-469)

Kiintymyssuhteen muodostumiseen voi liittyä pelkoja lapsen puolelta. Vierastaminen tarkoittaa vieraiden ihmisten lähestymisen aiheuttamaa lapsessa ilmenevää pelkoa tai hermostuneisuutta. Vierastaminen alkaa usein 8-10 kuukauden iässä ja kestää ensimmäisen elinvuoden loppuun vaimentuen hiljalleen. Myös eroahdistus on tyypillistä lapsille. Eroahdistus ilmenee vanhemman poistuttua lapsen läheisyydestä. Eroahdistus on tavallisinta 14-18 kuukauden iässä. Eroahdistus katoaa asteittain muuttuen lyhytkestoisemmaksi ja vähemmän intensiivisemmäksi. Myös vanhemmat lapset kokevat eroahdistusta ja koti-ikävää ollessaan erossa vanhemmistaan pitkän aikaa. (Sigelman & Rider 2012, 468-469)

2.1 Kiintymyskäyttäytyminen

Yleensä vauva muodostaa kiintymyssuhteen vanhempaansa, mutta kiintymyksen kohde voi olla myös joku muu vauvaa paljon hoitava henkilö kuten isovanhempi tai sijaisvanhempi. Kiintymyssuhde on vastavuoroista vauvan ja hoitajan välillä. Vauva osoittaa kiintymystään

kiintymiskäyttäytymisellä, jota on esimerkiksi itku, hymy, jokeltelu, hoitajan seuraaminen ja imeminen. Kiintymiskäyttäytymisen avulla vauva pyrkii pitämään hoitajansa lähellä ja tarvittaessa suojelemaan itseään. (Vilén ym. 2006, 86-88)

Vauva on vuorovaikutuksessa aktiivinen toimija. Vauvaa ja äitiä sitovat syntymän jälkeen toisiinsa erilaiset aistimukset ja aistihavainnot kuten tuoksut, kuulohavainnot sekä imetyksen ja kosketuksen aiheuttamat tuntemukset. Vauva osaa myös heti syntymän jälkeen itkeä, joka on tietynlaista kiintymiskäyttäytymistä. Vauvan itku on vanhemmille ja hoivaajille luonnostaan epämiellyttävää, jolloin hoitaja yrittää poistamaan itkun aineen ja tulemaan vauvan lähelle. Kasvettuaan vauva oppii ottamaan kontaktia myös hymyilemällä ja jokeltelemällä. Vielä myöhemmin vauva oppii liikkumalla säätelemään itsensä ja hoitajan välistä fyysistä etäisyyttä. Vauva oppii siis hiljalleen, että voi vaikuttaa omalla aktiivisella toiminnallaan hoitajan käytökseen. Esimerkiksi jos vauva jokeltelee, niin hän saattaa odottaa hoivaajan kääntymään vauvan puoleen ja vastaamaan hymyillen. (Sinkkonen 2018, 39-40)

Tällaisen syiden ja seurausten ketjun muodostuminen edellyttää hoitajan sensitiivisyyttä ja johdonmukaisuutta. Hoitajan tulisi olla psyykkisesti valmis ottamaan rooli vastaan ja suostua kiintymyksen kohteeksi. Vanhemman tulee ymmärtää, että vauva-aikana lapsen tarpeet menevät vanhemman tarpeiden edelle. Vauvan tarpeita on tarkkailtava jatkuvasti ja niihin on kyettävä vastaamaan sopivalla tavalla. Suurimmalta osalta vanhemmista vanhemmuuteen liittyvät käyttäytymis- ja toimintamallit tulevat luonnostaan, mutta osa vanhemmista tarvitsee tukea vanhemmuuteen. Vanhemman tuen tarpeeseen vaikuttavat muun muassa vanhemman omat lapsuuden kokemuksen ja mallit ihmissuhteista. (Ahlqvist-Björkroth 2007, 128)

Sensitiivisyydellä tarkoitetaan vanhemman kykyä havaita, tulkita ja vastata lapsen viesteihin. Lapsi hakee vanhemmalta huomiota ja viestii tarpeistaan. Jotta lapsen tarpeet tulisivat tyydytetyksi, vanhemman tulisi ensin ymmärtää lapsensa viestejä. Vanhemman sensitiivisyys ja johdonmukainen lapsen viesteihin vastaaminen vahvistavat vanhemman ja lapsen välistä kiintymyssuhdetta. Sensitiivisyyden lisäksi vanhemman omat kokemukset lapsuudesta ja vuorovaikutuksesta vaikuttavat vanhemman kykyyn vastata vauvan viesteihin. Vanhemman omat kokemukset vuorovaikutuksesta ja kiintymyssuhteesta vaikuttavat muun muassa vanhemman omanarvontuntoon, itseluottamukseen ja vuorovaikutustaitoihin. (Sinkkonen 2018, 44)

Mentalisaatiokyvyllä tarkoitetaan kykyä asettua toisen asemaan ja ymmärtää että vuorovaikutustilanteessa on läsnä kaksi erillistä mieltä. Vanhemmuudessa mentalisaatiokyky ilmenee vanhemman taitona pohtia lapsen käyttäytymisen takana olevia kokemuksia ja

tunnetiloja erilaisissa arkipäiväisissä tilanteissa. Mentalisaatiokyvyllä on yhteys vanhemman vuorovaikutustaitoihin ja kykyyn luoda varhainen vuorovaikutussuhde lapseen. Vanhemman mentalisaatiokyvyllä on yhteys lapsen mentalisaatiokyvyn kehittymiseen. (Kalland 2014, 30-34)

Käytännössä vanhemman mentalisaatiokyky ilmenee vanhemman avoimena ja kyselevänä läsnäolona. Vanhempi saattaa esimerkiksi pohtia ääneen, mikä lasta harmittaa tai onko lapsi jo nälkäinen. Vanhemman mentaisaatioon kuuluu lisäksi myös lapsen tunnetilojen ja kokemusten käsittely. Vanhempi peilaa ja vahvistaa lapsen tunnetta. Vanhempi ei saisi ohittaa eikä imeytyä liikaa lapsen kokemukseen tai tunnetilaan. Jos vanhempi on emotionaalisesti läsnä lapselle ja kiinnostunut lapsen maailmasta, lapsi oppii hiljalleen erottamaan omat tunteensa ja tunnistamaan ne. (Sinkkonen 2018, 44-45)

Kiintymys on siis tärkeä asia vauvalle - sen avulla vauva saa fyysiset ja psyykkiset tarpeensa tyydytettyä. Vastavuoroinen vuorovaikutussuhde tekee vauvasta myös aktiivisen toimijan ja lapsi oppii, että hän saa käyttäytymisellään aikaan muutoksia ympäristössään ja toisissa ihmisissä. Vanhemman sensitiivinen tapa tulkita vauvan viestejä vahvistaa lapsen itseluottamusta ja se edelleen tukee vauvan oppimista ja ympäristön havainnointikykyä. (Nurmi ym. 2014, 34-35)

2.2 Kiintymyssuhdetyypit

Vanhemman ja lapsen välinen kiintymyssuhde toimii mallina lapselle muille ihmissuhteille lapsen myöhemmässä elämässä. Varhaiset kiintymyssuhteet ohjaavat lapsen odotuksia tuleville ihmissuhteille. Kiintymyssuhteessa lapsi saa mallin, miten hänen tarpeisiinsa vastataan, mikä ohjaa lapsen tunteiden ilmaisua. Tutkimusten mukaan lapsuuden aikana omakuttu kiintymysmalli säilyy hyvin suurella todennäköisyydellä aikuisuuteen asti ja jopa peiriyytymällä lapsille. Kiintymysmallit jaetaan turvalliseen ja turvattomaan kiintymyssuhteeseen. Turvaton kiintymyssuhde jakautuu edelleen välttelevään, ristiriitaiseen ja organisoitumattomaan kiintymyssuhteeseen. (Kauppi & Takalo 2014, 18-19)

Kiintymistyyppi tulee näkyviin, kun lapsi joutuu eroon vanhemmastaan tai hoivaajastaan. Kiintymistyyppi vaikuttaa siihen, miten lapsi käsittelee eron aiheuttamia tunnetiloja. Turvallisesti kiintynyt lapsi pystyy turvautumaan myös muihin ihmisiin ja tutkimaan ympäristöään myös stressitilanteissa. Turvattomasti kiintyneet eivät pysty käsittelemään eron joutumisesta seuranneita tunnetilojaan eivätkä pysty luottamaan toisiin ihmisiin samalla tavalla kuin turvallisesti kiintyneet. (Nurmi ym. 2014, 34-36)

Turvallisesti kiintyneestä lapsesta kasvaa tasapainoinen ja luottavainen aikuinen, jolla on hyvät edellytykset luoda vakaita ihmissuhteita tulevaisuudessa. Turvallinen kiintymyssuhde

edellyttää lapsen tarpeiden huomioimista ja vanhemman saatavilla oloa. Vanhemman sensitiivisyys ja responsiivisuus ovat siis tärkeässä asemassa turvallisen kiintymyssuhteen muodostuessa. Turvallisesti kiintyneellä lapsella on kokemus perusturvallisuudesta. Perusturvallinen olo on edellytys, sille että lapsi pystyy keskittymään ikätasonsa mukaisesti ympäristön tutkimiseen ja oppimiseen. Turvallisesti kiintynyt lapsi on siis utelias ympäristötään ja luottaa muihin ihmisiin. (Nurmi ym. 2014, 34-36)

Tutkimusten mukaan noin 60-65 % yksivuotiaista on turvallisesti kiintyneitä ensisijaiseen hoitajaansa. Vierastilanteessa turvallisesti kiintyneet lapset uskaltava tutustua yksin vieraaseen huoneeseen. Turvallisesti kiintynyt lapsi voi olla allapäin, kun hoitaja poistuu lapsen läheltä mutta ilahtuu silti lämpimästi hoitajan palatessa. Turvallisesti kiintyneelle lapselle hoitaja on siis ”turvasatama”, joka luo lapselle turvallisuuden tunnetta ja mahdollistaa ympäristön ikätasoisien tutkimisen. Turvallisesti kiintynyt lapsi kuitenkin kokee eroahdistusta hoitajan ollessa poissa. (Sigelman & Rider 2012, 469-470)

Turvattomalle kiintymissuhteelle on ominaista se, että lapsi käsittelee yksin tarpeensa ja eroon joutumisen aiheuttamat vahvat tunnetilat, vaikka hän ei siihen vielä kykene. Lapsi ei siis saa vanhemmalta riittävästi tai oikeanlaista apua itsesäätelynsä tueksi. Vanhempi voi olla joko kyvytön tai haluton tulkitsemaan ja arvioimaan lapsen viestejä tai viesteihin vastaaminen voi olla epäjohdonmukaista. Turvaton kiintymyssuhde voi ilmentyä välttelevänä, ristiriitaisena tai organisoitumattomana kiintymysmallina. (Kauppi & Takalo 2014, 18-20)

Välttelevässä kiintymyssuhteessa lapsi ei ilmaise tarpeitaan tai tunteitaan, sillä hän on oppinut, että niiden ilmaisu voi vaarantaa läheisyyden saamisen. Välttelevä kiintymyssuhde voi syntyä esimerkiksi, jos vanhempi toistuvasti tulkitsee lapsen säikähdysten ja pelon tunteet väärin eikä ymmärrä, että lapsi kaipaa näissä tilanteissa vanhemman syliä ja lohdutusta. Välttelevä kiintymyssuhde voi näkyä aikuisena etäisenä ja pidättyväisenä tapana suhtautua toisiin ihmisiin ja oman tarvitsevaisuuden häpeämisenä. (Kauppi & Takalo 2014, 19)

Noin 15 % yksivuotiaista on välttelevästi kiintyneitä. Välttelevästi kiintyneet lapset eivät vieraisissa tilanteissa ole kiinnostuneita tutkimaan ympäristöään. Lapset eivät myöskään hae turvaa hoitajaltaan tai yleensä osoita erityistä kiinnostusta vieraita aikuisia kohtaan. Välttelevästi kiintyneet lapset eivät vaikuta kokevan eroahdistusta hoitajan ollessa poissa. (Sigelman & Rider 2012, 469-470)

Ristiriitaisesti eli vastustavasti kiintynyt lapsi puolestaan ilmaisee tunteensa voimakkaasti ja dramaattisesti, sillä hän on yliherkkä hylkäämisen merkeille. Lapsi ei siis luota, että

vanhempien antama hoiva ja läheisyys säilyvät ilman että lapsi ”muistuttaa” tunneilmallaan olemassaolostaan. Lapsi saattaa takertua vanhempaansa tai hoivaajaansa sekä hänen voi olla vaikea asettua aloilleen rauhalliseen läheisyyteen. Aikuisena ristiriitainen kiintymyssuhde voi näkyä hallitsemattomina tunnekokemuksina, läheisriippuvaisuutena ja vaikeuksina suhtautua luottavaisesti läheisyyteen. (Kauppi & Takalo 2014, 19)

Noin 10 % yksivuotiaista on ristiriitaisesti kiintyneitä ensisijaiseen hoitajaansa. Ristiriitaisesti kiintynyt lapsi usein ripustautuu hoitajaansa eikä uskalla lähteä hoitajan luota pois tutkimaan vierasta ympäristöä. Vieraisiin ihmisiin lapsi suhtautuu hermostuneesti. Jos hoitaja poistuu lapsen läheltä, lapsi kokee voimakasta stressiä ja saattaa reagoida voimakkaasti. Vanhemman palattua paikalle lapsi saattaa hakeutua vanhemman lähelle tai hakea vanhemman huomiota esimerkiksi lyömällä. (Sigelman & Rider 2012, 469-470)

Organisoitumattomassa eli jäsentymättömässä kiintymyssuhteessa voi esiintyä sekalaisesti turvattomien kiintymyssuhteiden tunnusmerkkejä ja lapsen käytös vanhemman kanssa voi olla epäjohdonmukaista. Käytös voi olla myös epätyypillistä ja organisoitumattoman kiintymyssuhteen tunnistaminen voikin olla hankalaa. Lapsi voi esimerkiksi jähmettyä vanhemman lähellä ja olla kyvytön hakemaan läheisyyttä. Aikuisuudessa organisoitumaton kiintymyssuhde voi aiheuttaa ongelmia ihmissuhteiden muodostamiseen. Organisoitumattomalla kiintymyssuhteella on myös yhteyksiä myöhemmän elämän psyykkisen kehityksen häiriöihin. (Kauppi & Takalo 2014, 19)

Jopa 10-15 % lapsista on jäsentymättömästi kiintyneitä ensisijaiseen hoitajaansa. Jäsentymättömän kiintymyssuhde on tyypillisempää ”korkean riskin perheissä”. Jäsentymättömästi kiintynyt lapsi reagoi epäjohdonmukaisesti hoitajan läsnäoloon tai poissaoloon ja saattaa muutenkin käyttäytyä oudosti hoitajan seurassa. (Sigelman & Rider 2012, 469-470)

2.3 Varhaislapsuuden aikainen kehitys

Lapsen psyykkisen kehityksen tunteminen on tärkeää, jotta voimme ymmärtää varhaisen vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen merkityksen lapsen psyykelle. Varhaislapsuuden psyykkistä kehitystä voidaan tarkastella useiden kehityspsykologisten teorioiden kautta. Psykologinen kehitys luo tietynlaisia tarpeita lapselle, joita hoitajan tulee tyydyttää. Tässä opinnäytetyössä tarkastellaankin lyhyesti kehityspsykologisia teorioita ja varhaislapsuuden aikaista sosiaalista, emotionaalista ja kognitiivista kehitystä varhaisen vuorovaikutuksen näkökulmasta.

Psykoanalyysi perustuu ajatukseen, että ihmisellä on tietynlaisia vaistoihin perustuvia biologisia tarpeita. Psykoanalyysissa uskotaan, että ihmisen käytöksen alla piilee paljon tiedostamattomia sisäisiä tekijöitä. Psykoanalyysiin perustuva psykoseksuaalinen teoria on

Sigmund Freudin (1856-1939) luoma teoria ihmisen mielen rakentumisesta. Freudin psykoanalyyttisessä teoriassa ihminen käy läpi viisi psykooseksuaalista tasoa. Toisen tunnetun psykoanalyyttikon Eriksonin psykososiaalisessa teoriassa ihmiset käyvät läpi elämän kestävänsä psyykkisen kehityksen aikana läpi kahdeksan kehityskriisiä. (Sigelman & Rider 2012, 48-54)

Psyykkistä kehitystä voidaan tarkastella myös kognitiivisella tasolla. Lapsen psyykkistä kehitystä ymmärtääksemme meidän tulisi siis tarkastella lapsen kognitioita. Jean Piaget on kuvannut lapsen kognitiivista kehitystä vaiheittain etenevänä. Piagetin mukaan lapsella ei mitään valmiita kykyjä vaan valmius reagoida ympäristöönsä. Vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa lapsi muodostaa toimintamalleja, joiden avulla lapsi selviytyy kohtaamistaan uusista ja vieraista asioista. (Nurmi ym. 2014, 23-24)

Behavioristiset oppimisen teoriat perustuvat ajatukseen, että ihminen on kuin tyhjä taulu ja opitut asiat muokkaavat ihmisen psyykkistä kehitystä. Kasvu-ympäristöllä on siis huomattavasti suurempi rooli kuin biologisilla seikoilla. Tunnettuja oppimisen teorioiden luoja ovat muun muassa Watson, Skinner ja Bandura. (Sigelman & Rider 2012, 54-58)

2.3.1 Sosiaalinen kehitys

Sosiaalinen kehitys on alkanut jo ennen vauvan syntymää. Jo kohdussa ollessaan vauva aistii, tuntee ja oppii - vauva esimerkiksi tunnistaa äidin äänen jo kohdussa ollessaan. Vastasyntynyt vauva on luontaisesti suuntautunut toisiin ja vauvalla on valmiuksia kiintyä hoitajaan. Vastasyntynyt vauva osaa jo erottaa iloisen ja surullisen ilmeen toisistaan. (Silvén 2010, 54-58)

Vauva ilmaisee kokemaansa mielihyvää ja -paha äännelemällä ja sanattomasti kehon kielellä. Vauva osaa ilmaista hoidon tarpeensa kitsemällä ja itkemällä sekä lopettaa mielenilmauksen saatuaan lohtua ja tarpeensa tyydytettyä. Vauva osaa myös kutsua toisia ihmisiä vuorovaikutukseen ottamalla katsekontaktia ja äännelemällä. Vauvan vastavuoroisuus lisääntyy vähitellen yhdessäolon aikana ja lapsen kasvaessa. (Silvén 2010, 54-58)

Vauva alkaa hymyillä ja vastata tutun ihmisen hymyyn jo muutaman kuukauden iässä. Innoissaan ollessaan vauva saattaa hymyillä, äänellä ja heilutella raajojaan. Vauva oppii myös ottamaan kontaktia ja tekemään aloitteita sekä sovittamaan mielenilmaisujaan toisen osapuolen tunnetiloihin. Kokemusten karttuessa vauva oppii myös seuraamaan vanhemman katsetta ja tarkentamaan mielenkiintoaan samaan kohteeseen kuin hoitajalla on. Vauvan jäljittely eli toisen ihmisen matkiminen tukee myös vauvan sosiaalista kehitystä. (Silvén 2010, 54-58)

Vauvan motoriikan kehittyessä vauva pystyy kohdentamaan tarkkaavaisuuttaan samaan kohteeseen pidemmäksi aikaa. Vauvan oppiessa hallitsemaan liikkeitään vauva saattaa

esimerkiksi ojentaa itseään lelun suuntaan ja tarttua siihen. Vauva oppii myös hakeutumaan liikkuen hoitajan luokse ja levittämään käsiään halutessaan syliin. (Silvén 2010, 54-58)

2.3.2 Emotionaalinen kehitys

Emootiot ovat monimutkainen ilmiö, johon liittyy subjektiivinen tunne sekä muutoksia fyysisessä olotilassa ja käytöksessä. Primaariemootiot kehittyvät jo hyvin varhaisessa vaiheessa. Jo heti syntymän jälkeen vauvat osaavat ilmaista tyytyväisyyttä, mielenkiintoa ja stressiä. Ensimmäisten kuuden kuukauden aikana nämä emootiot kehittyvät primaariemootioiksi, joita ovat ilo, yllättyneisyys, suru, inho, viha ja pelko. Lapsen kasvaessa ja tietoisuuden lisääntyessä kehittyvät itsetietoiset sekundaariemootiot kuten häpeän, empatian, ylpeyden ja syyllisyyden tunteet. (Sigelman & Rider 2012, 465-467)

Emootioiden kehitys on biologian ja hoivan yhteisvaikutusta. Primaariemootiot vaikuttavat olevan biologisesti ohjelmoituja. Kiintymyssuhteen avulla hoitaja kuitenkin auttaa vauvaa luomaan hiljalleen kaavoja tunteiden ilmaisuun. Lisäksi lapsi oppii hoitajaltaan, miten tunteita ilmaistaan heidän sosiokulttuurisessa ympäristössään ja mitkä tunteet ovat hyväksytyjä. (Sigelman & Rider 2012, 465-467)

Noin yhdeksän kuukauden iässä lapsi alkaa myös tarkkailla hoitajansa tunteita ja niiden ilmaisua, jotta tietäisi itse, miten tilanteessa tulisi tuntea tai käyttäytyä. Tämä ilmiö (social referencing) on tärkeä, sillä näin lapsi oppii mikä asia aiheuttaa minkäkin laista tunnetilaa ja lapsi oppii säätelemään omaa käytöstään. Sosiaalisiaatio on ilmiö, jossa lapsen hoitajat ja muut aikuiset ihmiset reagoivat lapsen tunneilmaisuun. Aikuisten reaktioiden, esimerkiksi empatian tai kriittisen reaktion, avulla lapsi oppii ymmärtämään tunteitaan ja ilmaisemaan niitä sopivalla tavalla. (Sigelman & Rider 2012, 465-467)

Lapsen täytyy oppia säätelemään emootioitaan, jotta lapsi voi asettua hoitajan ja yhteiskunnan sääntöihin siitä, miten ja milloin erilaisia emootioita ilmaistaan. Lisäksi emootioiden säätelyn oppiminen on tärkeää, ettei lapsi ole jatkuvasti ylikuormittunut emootioiden voimasta. Kiintymyssuhteella on tärkeä merkitys emootioiden säätelyn opettelemiselle. Hoitaja voi esimerkiksi tyyntä vauvaa sylissään, kun lapsi on stressaantunut. Emootioiden säätelykyvyn oppimiseen vaikuttaa sekä lapsen temperamentti että hoitajan käytös. (Sigelman & Rider 2012, 465-467)

2.3.3 Kognitiivinen kehitys

Lapsella on valmius tehdä havaintoja elinympäristöstään. Havaintoja voi tehdä esimerkiksi näkö- tai kuuloaistimusten välityksellä. Herkkyyksillä on osoitettu olevan suuri merkitys havaintomaailman jäsentymisessä. (Nurmi ym. 2014, 26-29)

Vauva tekee havaintoja ympäristöstään näköaistin avulla. Vastasyntynyt lapsi näkee kohtalaisesti, mutta lapsen kehittyessä erityisesti valmius havaita ihmisiä, esineitä sekä niiden muotoja ja värejä tarkentuu. Jo puolivuotiaalla voidaan havaita kategorisointia eli kykyä nähdä samankaltaisuutta esineiden ja asioiden välillä. Hieman tätä vanhempi lapsi voi osoittaa jo merkkejä kohteen pysyvyyden ymmärtämisestä - he esimerkiksi etsivät katseellaan piilotettua tavaraa. Ympäristön havainnointi näköaistin avulla edellyttää lapselta halua ja kykyä liikkua sekä käsitellä ympäristön objekteja. (Nurmi ym. 2014, 28-29)

Jo vastasyntynyt vauva osaa matkia näkemäänsä - vauva esimerkiksi saattaa avata suutaan, jos vanhempi avaa suunsa apposen auki. Erityisesti vauvat toistavat toisen vuorovaikutuksen osapuolen ilmeitä ja eleitä. Vauvan näköhavainto muuttuu siis liikkeeksi, ja tämä osoittaa havaitsemisen olevan moniaistista jo syntymästä saakka. (Silvén 2010, 52)

Lapsella on jo sikiöaikana valmius reagoida aistimuksiin, kuten esimerkiksi luoda muistijälkiä tutusta äänestä. Vastasyntyneellä vauvalla on kyky havainnoida puhetta ja erottaa kielelle ominaisia piirteitä. Puheäänteiden luomat muistijäljet ovat edellytys puheen havaitsemiselle ja kielellisten rakenteiden ymmärtämiselle. (Nurmi ym. 2014, 26-28)

Lapsella on jo heti syntymästään alkaen kyky oppia kokemuksistaan. Oppimiselle merkityksellisiä asioita ovat herkistyminen eli sensitisatio ja tottuminen eli habituaatio. Habituaatiolla tarkoitetaan reagoivuuden ja tarkkaavaisuuden vähentymistä lapsen toistuvasti kohtaamiin asioihin. Lapsi oppii myös ensimmäisen vuoden aikana päättelemään ja hahmottamaan syy-seurausyhteyksiä. Lapsi oppii siis sulauttamaan uutta tietoa jo vanhoihin olemassa oleviin tietorakenteisiin. (Nurmi ym. 2014, 29-30)

Oppiminen ja muistin kehitys ovat monimuotoisia toimintoja, jotka liittyvät moneen sosiaaliseen ja älyä vaativaan toimintoon. Lapsi oppii jokaisesta elinympäristön tarjoamasta kokemuksesta. Ensimmäisen elinvuoden aikana lapsi oppii kategorioita ja alkavat hahmottamaan asioita johonkin kategoriaan eli käsittelyluokkaan kuuluvaksi eikä vain yksittäiseksi objektiksi. Lapsen opittua esineiden nimet, niin hän alkaa hiljalleen muodostamaan asioiden välille mielle yhtymiä, jotka helpottavat tapahtumien jäsentämistä ja muistamista. Lapsi oppii luomaan pysyviä mielikuvia ja voi niiden avulla palauttaa aikaisempia kokemuksia mieleen tai ennakoita tulevia tapahtumia. (Nurmi ym. 2014, 56)

2.3.4 Kielellinen kehitys

Lapsi on syntymästään asti kiinnostunut vuorovaikutuksesta. Aluksi vuorovaikutus rajoittuu aistihavaintoihin, jotka ovat parhaimmillaan lapsen ja hoitajan välisissä hoivatilanteissa. Pian vuorovaikutus kehittyy kielelliselle tasolle. Vauvan esikielellistä kommunikaatiota ovat ääntely, eleet, ilmeet, katseet ja liikkeet. Vauva kommunikoi myös suuntaamalla tarkkaavaisuuttaan hoitajaansa. (Nurmi ym. 2014, 34-36)

Lapsella on luontainen taito reagoida kielellisiin ärsykkeisiin ja herkkyys havaita kieltä. Aluksi vauvan ääntely on lähinnä itkua ja negatiivista ääntelyä kuten röyhtäilyä ja aivastelua. Lapsen kasvaessa ja kehittyessä ääntely alkaa muistuttaa äänneitä ja lapsi myös harjoittelee erilaisia ääntelyä kuten kiljumista tai ähinää. Jokeltelu on tärkeä vaihe kielellisessä kehityksessä ja se alkaa normaalisti noin 6-7 kuukauden iässä. Ensimmäisen ikävuo- den lopulla lapsi osaa jo yhdistää sanoja asioihin ja tästä toiminnallisen kielen kehitys voi- kin alkaa. Lopulta lapsi oppii sanoja ja edelleen yhä haastavampia kielellisiä rakenteita. Lopulta puhe on lapselle väline sosiaaliseen kanssakäymiseen ja tunnetilojen välittämi- seen. (Nurmi ym. 2014, 34-47)

Puhuttu kieli on lapselle oppimisen väline. Kieli on keino olla yhteydessä toisiin ihmisiin ja jakaa toisten ihmisten kanssa asioita. Lapsi ymmärtää sanoja jo ennen kuin kykenee tuot- tamaan niitä itse. Jo alle vuoden ikäinen lapsi ymmärtää puhetta - tämän voi havaita, kun lapsi esimerkiksi reagoi omaan nimeensä sekä osaa keskeyttää toimintansa kuullessaan sa- nan ”ei”. Toisen elinvuoden aikana lapsi osaa noudattaa lyhyitä ohjeita ja kehotuksia sekä tuottaa sanoja. Sanojen taivutus ja lauserakenteiden muodostaminen edellyttää pitkälle edennyttä kielellistä kehitystä, mutta näitä lapsi alkaa toteuttamaan yleensä noin 2-3 - vuotiaana. (Nurmi ym. 2014, 41-48)

2.4 Kiintymyssuhteiden tutkimusmenetelmiä

Vierastilanne-menetelmän (Strange Situation Procedure eli SSP) kehitti Mary Ainsworth tutkimusryhmänsä kanssa vuonna 1978. Menetelmän avulla voidaan tutkia, miten noin 1-1,5 -vuotias lapsi toimii erilaisissa turvallisuuden tunnetta uhkaavissa itselleen vierais- tilanteissa ja arvioida sen perusteella lapsen kiintymyssuhdetta. Perinteisesti vierastilanne- tutkimustilanne järjestetään lapselle entuudestaan tuntemattomassa tilassa, jossa on kaksi tuolia ja leluja lattialla. Vierastilanne sisältää seitsemän kolmen minuutin jaksoa, jotka vi- deoidaan kiintymyssuhteen analysointia varten. (Silvén & Kouvo 2010, 74-78)

- 1) Lapsi ja vanhempi ovat kahdestaan tutkimuhuoneessa.
- 2) Vieras aikuinen saapuu huoneeseen, jolloin lapsi, vanhempi ja vieras ovat huo- neessa kolmistaan.
- 3) Vanhempi poistuu huoneesta, jolloin lapsi ja vieras ovat huoneessa kahdestaan.
- 4) Vanhempi palaa ja vieras poistuu huoneesta, jolloin lapsi ja vanhempi ovat huo- neessa kahdestaan.
- 5) Vanhempi poistuu huoneesta, jolloin lapsi jää yksin.
- 6) Vieras palaa huoneeseen, jolloin huoneessa on vieras ja lapsi.

- 7) Vanhempi palaa ja vieras poistuu huoneesta, jolloin lapsi ja vanhempi ovat kahdestaan.

Vierastilanne-menetelmässä lapsen odotetaan toimivan eri tavalla sen mukaan, miten lapsi odottaa vanhemman tai vieraan aikuisen vastaavan viesteihinsä ja tarpeisiinsa. Havaitut erot lapsen käytöksessä heijastavat siis eri kiintymystyyppejä. Tutkimuksissaan Ainsworth havaitsi, että lapsen tapa toimia vierastilanteessa on yhteydessä lapsen varhaisiin hoivakokemuksiin ja äidin sensitiivisyyteen. (Hautamäki 2011, 35)

Turvallisesti kiintynyt lapsi näyttää tunteensa avoimesti ja on kiinnostunut ympäristönsä tutkimisesta. Turvallisesti kiintynyt lapsi hakeutuu vanhemman läheisyyteen ja ilahtuu vanhemman palattua huoneeseen. Vieraan aikuisen tynnyttely ei yleensä riitä rauhoittamaan lasta. (Silvén & Kouvo 2010, 74-78)

Välttelevästi kiintynyt lapsi on oppinut, että hänen täytyy pärjätä yksin. Välttelevästi kiintyneellä lapsella on vaikeuksia ilmaista omia kielteisiä tunteita kuten kiukkua tai pelkoa. Välttelevästi kiintynyt lapsi vaikuttaa suhtautuvan vieraaseen ympäristöön rauhallisesti eikä hae vanhemmalta läheisyyttä tai näytä ilahtuvan vanhemman paluusta huoneeseen. Lapsi on siis kehittänyt ikätasoisensa keinon säädellä kielteisiä tunteita pyrkimällä ehkäisemään kielteisten tunteiden synnyn. (Hautamäki 2011, 35)

Ristiriitaisesti kiintynyt lapsi ripustautuu vanhempaansa ja tutkimustilanne voi aiheuttaa lapsessa voimakasta hätäännystä ja epävarmuuden tunnetta. Lapsi ahdistuu vanhemman poistumisesta ja vieraan aikuisen lohduttelu saattaa pahentaa tilannetta. Ristiriitaisesti kiintynyt lapsi saattaa vanhemman palatessa takertua fyysisesti vanhempaansa tai vaihtoehtoisesti torjua vanhemman kokonaan. (Silvén & Kouvo 2010, 74-78)

Jäsentymättömästi kiintynyt lapsi käyttäytyy vierastilanteessa epäjohdonmukaisesti eikä käytökselle ole välttämättä selkeää kaavaa. Lapsen käytös voi vaikuttaa pelokkaalta tai jotenkin muuten oudolta. Lapsi saattaa esimerkiksi ilahtua vanhemman paluusta huoneeseen ja lähteä konttaamaan vanhempaan päin, mutta yhtäkkiä vaihtaa suuntaa tai jähmettyä. (Silvén & Kouvo 2010, 74-78)

Aikuisten kiintymyssuhteen määrittelyä varten on kehitetty aikuisten kiintymyshaastattelu (AAI). Menetelmän kehittivät Main, Goldwyn, George ja Kaplan vuonna 1996. Tarkoitus on imitoida vierastilanne-menetelmää kasvattamalla stressiä haastattelun aikana vähitellen. Kiintymyssuhdehaastattelu on puolistruktoitu ja kysymyksen muuttuvat haastattelun edetessä jatkuvasti henkilökohtaisemmaksi. Haastattelu litteroidaan ja koulutetut asiantuntijat analysoivat vastaukset haastattelun jälkeen. Vastausten analysoinnissa kiinnitetään huomiota tutkittavan tapaan käyttää muistisysteemejä ja systeemien keskinäisiin suhteisiin. (Hautamäki 2011, 37-38)

Turvallisesti kiintyneet aikuiset osaavat kertoa kiintymyshaastattelussa vanhemmistaan monipuolisesti ja lapsuutensa eläytyen. Turvallisesti kiintyneet aikuiset pystyvät näkemään vanhempien hyviä ja huonoja puolia sekä asettua muistojensa lapsen asemaan. Välttelevästi kiintyneet aikuiset tarkastelevat usein lapsuutta aikuisen näkökulmasta eikä heillä ole muistikuvia läheisestä suhteesta vanhempaan. Ristiriitaisesti kiintyneet aikuiset saattavat ilmaisevat kokemuksiaan vuolaasti ja tunnepitoisesti. Jäsentyttömästi kiintyneiden vastaukset voivat olla ristiriitaisia ja vaihtelevia, mutta haastateltava voi myös kieltäytyä puhumasta. (Sinkkonen 2018,198-201)

Lisäksi Patricia Crittenden on kehittänyt lukuisia malleja, jotka soveltuvat kiintymyssuhteen tutkimiseen vauvaiästä aikuisuuteen (DMM-malli). Menetelmiä on laajennettu sopimaan myös vaikeissa oloissa kasvaneille lapsille ja aikuisille. Crittendal määrittelee kiintymyssuhteen lapsen kehittämäksi strategiaksi, jolla lapsi suojelee itseään kasvuympäristössä olevilta vaaroilta. (Hautamäki 2011, 38-39)

3 Varhaisen vuorovaikutuksen ja turvallisen kiintymyssuhteen edistäminen

Kiintymyssuhde vanhempien ja lapsen välille alkaa muodostua jo raskausaikana, vaikka kiintymyssuhteen kehitys jatkuukin läpi elämän. Kiintymyssuhteen tukeminen jo raskausaikana on kuitenkin tärkeää, sillä vanhempien raskausaikana kokemat kiintymyksen tunteet ovat melko pysyviä ja niillä on yhteys siihen, miten vanhemmat kiintyvät vauvaan synnytyksen jälkeen. (Young 2013)

Kaikilla lapsiperheiden kanssa työskentelevillä on velvollisuus tukea kiintymyssuhdetta lapsen ja molempien vanhempien välillä. Hyvä vuorovaikutussuhde lapsen ja vanhempien välillä vaikuttaa positiivisesti lapsen kasvuun, stressihormonitasoihin, sosioemotionaaliseen kehitykseen ja lapsen tulevaisuuden ihmissuhteisiin. Kiintymyssuhteen tukemisella voi olla pitkäaikaisia positiivisia vaikutuksia lapsen kehitykselle. (Young 2013)

3.1 Riskitekijät ja suojaavat tekijät

Varhaisen vuorovaikutuksen riskitekijöiden ja suojaavien tekijöiden tunnistaminen on tärkeää, jotta riskit voidaan minimoida ja tuki kohdistaa paremmin. Riskitekijöitä voidaan tarkastella raskauden ja synnytyksen, vanhemmuuden ja perheen, lapseen liittyvien sekä laajemman sosiaalisen ympäristön näkökulmista. Perheen sisäiset tekijät ovat kuitenkin kaikista merkittävimmät lapsen kehitykselle, sillä perheen sisäiset riskitekijät ja suojaavat tekijät voivat vaikuttaa lapsen kehitykseen suorasti ja välittömästi. Kaikkia tekijöitä tulee kuitenkin tarkastella kriittisesti ja perheen tilanne yksilöllisesti huomioiden. (Antikainen 2007, 378)

Varhaista vuorovaikutusta ja turvallisen kiintymyssuhteen muodostumista voivat uhata raskausaikaan liittyvät kielteiset tekijät kuten odottamaton ja suunnittelematon raskaus, fyysisesti tai psyykkisesti vaikea raskaus sekä äidin elintapoihin kuten päihteidenkäyttöön liittyvät asiat. Nämä kielteiset tekijät voivat vaikeuttaa myönteisen mielikuvan rakentamista tulevasta vauvasta, ja siten edelleen vaikeuttaa äidin ja lapsen vuorovaikutussuhteen kehittymistä. Raskausaika mullistaa äidin elämän ja se voi myös nostaa pinnalle äidin omia käsittelemättömiä traumoja sekä puutteellisia hoivakokemuksia. Myös ennenaikainen synnytys ja vauvan keskosuus on todettu riskiksi kiintymyssuhteen muodostumiselle. Kiintymyssuhteen muodostuminen voi olla hyvin vaikeaa, jos vauva on esimerkiksi tehohoidossa. Sairaalahoidossa oleva vauva voi jäädä etäiseksi vanhemmille tai kiintymyssuhteen muodostamista voidaan pelätä mahdollisen vauvan menettämisen riskin takia. Synnytyksen jälkeen on kohonnut riski sairastua mielialahäiriöihin kuten masennukseen. Synnytyksen jälkeinen masennus ja muut mielenterveyden ongelmat vaikuttavat vanhemman kykyyn olla vuorovaikutuksessa lapsensa kanssa. Pitkittyessään masennus vaikeuttaa vanhemman kykyä tulkita ja vastata vauvan viesteihin, ja tämä voi pahimmassa tapauksessa johtaa turvattoman kiintymyssuhteen syntymiseen. (Antikainen 2007, 378)

Vanhemmuuteen liittyviä riskitekijöitä ovat esimerkiksi vanhempien heikko psyykinen vointi, päihteiden käyttö, perheväkivalta, vanhempien alaikäisyys ja puutteelliset taidot hoitaa vauvaa. Nämä tekijät vaikuttavat vanhempien kykyyn hoivata ja huolehtia vauvasta. Vanhemmille voi olla vaikeaa tulkita vauvan viestejä ja vastata niihin oikealla tavalla, sillä vanhemmat omat ongelmat heikentävät hänen sensitiivisyyttään. Perheeseen liittyviä riskitekijöitä ovat vähäinen lähiverkosto, huonot välit omiin vanhempiin ja ylisukupolvittuneet ongelmat. (Antikainen 2007, 378)

Pesosen tutkimuksen (2010) mukaan masentuneet äidit ovat lapsen kanssa ollessaan keskimäärin kymmenkertaisen ajan poissaolevia tutkimuksen verrokkiryhmän äiteihin verrattuna. Tutkimuksen mukaan masentuneet äidit ja verrokkiäidit hakevat vauvalta huomiota lähes yhtä paljon, mutta masentuneiden äitien huomionhakuyritykset eivät johtaneet yhtä usein yhteiseen leikkiin vauvan kanssa, mikä olisi ollut toivottu lopputulos. Masentuneiden äitien vauvat alkoivat useammin protestoida tai vetäytyä vuorovaikutuksesta äidin kanssa. Tutkimuksessa havaittiin myös, että masentuneet äidit käyttivät aikaa vauvan kanssa leikkimiseen vähemmän kuin verrokkiryhmän äidit. (Pesonen 2010)

Tutkimuksissa on myös todettu, että vanhemmuuteen liittyvä stressi vaikuttaa lapsen käyttäytymiseen. Tharnerin tutkimuksen mukaan vanhempien kokemalla stressillä on yhteys turvattomasti kiintyneiden 3-vuotiaiden lasten tunne-elämän ja käytöksen ongelmiin. Jos lapsi on turvallisesti kiintynyt, ei vanhempien kokemalla stressillä ole yhteyttä lapsen sosioemotionaalisiin haasteisiin. (Tharner ym. 2012)

Lapsen kehityksen häiriöt, vammaisuus ja hyvin erilainen temperamentti vanhempiin verrattuna voivat uhata varhaista vuorovaikutusta ja kiintymyssuhteen muodostumista. Vauvan sairaus, kehityksen häiriöt tai vammaisuus voivat aiheuttaa vanhemmille pelon, surun tai pettymyksen kokemuksia. Syntyneet negatiiviset tunteet voivat vaikeuttaa kiintymyksen syntymistä vanhemman ja lapsen välillä. Jos vanhemmat kokevat vauvan hyvin haastavaksi tai temperamentiltaan kovin erilaiseksi kuin itsensä, vanhemmat voivat kokea, että vauva ei vastannut heidän odotuksiansa tai alitajuisesti luomaa sisäistä mielikuvaa vauvasta. Tämä voi johtaa siihen, että vauva ei saa tarvitsemaansa hoivaa ja huolenpitoa vanhempien puolelta. (Antikainen 2007, 378-379)

Varhaista vuorovaikutusta ja kiintymyssuhdetta olisi tärkeä huomioida jo odotusaikana. Tutkimuksissa on todettu, että tunteilla, jota vanhemmat kokevat sikiötä kohtaan raskausaikaan, on yhteys tunteisiin, joita vanhemmilla on lastaan kohtaan. Raskausaikaan luotujen mielikuvien on havaittu olevan yllättävän pysyviä. (Redshawn & Martin 2013)

Tärkeimpiä suojaavia tekijöitä vuorovaikutuksen ja turvallisen kiintymyssuhteen muodostumiselle ovat raskausaikaan luotu positiivinen mielikuva vauvasta, vanhempien ymmärrys vauvan tuomista vaatimuksista ja valmius pistää vauvan tarpeet etusijalle, vanhempien sensitiivisyys ja perheen toimiva lähiverkosto. Vanhempien tulisi iloita ja olla ylpeitä lapsestaan. Sensitiiviset vanhemmat osaavat tulkita vauvan viestejä ja soinnuttaa oman toimintansa vauvan tarpeiden mukaan. (Antikainen 2007, 379)

3.2 Vanhemmuuden tukeminen

Vanhempien tukeminen on paras keino suojata vauvaa epäsuotuisaa kehitystä ennakoivilta riskitekijöiltä. Tutkimusten mukaan vanhempien tukeminen on vaikuttavinta, kun auttaja muistaa seuraavat muistisäännöt:

- Tue vanhemman käyttäytymistä - pelkkä keskustelu vanhemman kanssa ei välttämättä riitä.
- Tue perheen kumpaakin vanhempaa. Myös isyyttä tulee muistaa tukea.
- Vähäkin tuki riittää, sillä tehokkaan tuen ei aina tarvitse kestää pitkän aikaa.
- Tuesta hyötyvät monenlaiset perheet.
- Tuen antaminen on hyödyllistä myöhään kuin ei milloinkaan. (Silvén 2010, 15-17)

Tuen tarpeessa olevien perheiden tunnistamisessa keskeisessä asemassa ovat muun muassa äitiys- ja lastenneuvoloiden terveydenhoitajat ja lääkärit, päivähoidon henkilökunta ja

sosiaalityöntekijät. Jos vanhempi kokee vauvan vaativaksi tai vauvan hoidon ja perhe-elämän raskaaksi, voi varhaisen vuorovaikutuksen tukemine olla tarpeellista. Työntekijä arvioi vanhemman ja vauvan välistä vuorovaikutusta tarkkailemalla, miten vanhempi huomaa ja vastaa vauvan viesteihin ja tunnetiloihin. Työntekijän on tärkeä antaa hyvistä vuorovaikutushetkistä myönteistä palautetta ja ongelmallisista havainnoista tulee kertoa rakentavasti sanallisesti ja kehon kielellä. Vauvan viestejä voi myös sanoittaa vanhemmille. (Silvén 2010, 15-17)

Puura, Sannisto ja Riihonen (2018) ovat luoneet kysymyspohjaa neuvoloiden käyttöön varhaisen vuorovaikutuksen tukemista helpottamiseksi. Kysymykset ovat jaoteltu kartoittaviin, tarkentaviin, tunteiden ilmaisua helpottaviin, validoiviin, ohjaaviin ja ongelmanratkaisuun pyrkiviin kysymyksiin.

Kysymystyyppi	Esimerkkikysymys	Kysymyksen tavoite
Kartoittava kysymys	Miten kuvailisit vauvaa?	Herättää vanhempaa pohtimaan mielikuviaan vauvasta sekä omasta toiminnastaan ja arjestaan.
Tarkentava kysymys	Mikä rauhoittaa vauvan parhaiten?	Työntekijä saa yksityiskohtaisemman kuvan perheen pulmista. Vanhemmille pulmista keskustelu voi olla avartava ja myönteinen kokemus.
Vanhemman tunteiden ilmaisua helpottava kysymys	Kaikilla ihmisillä on väsyneenä kurja olla. Miten pääset purkamaan huonoa mieltä?	Antaa tilaa vanhemmalle ilmaista tunteitaan ja luoda salliva ilmapiiri myös kielteisten tunteiden käsittelylle.
Validoiva kysymys	Kerroit äsken, että sinua harmittaa erityisesti jos...	Validoimalla vanhempi kokee tulensa kuulluksi. Validoivat kysymykset lisäävät yhteisymmärrystä vanhemman ja työntekijän välillä.
Ohjaava kysymys	Jotkut perheet ovat kokeneet tämän hyödylliseksi, osaatko arvioida toimisiko tämä teidän perheessänne?	Ohjaavien kysymysten kautta työntekijä voi välittää tietoa, mutta samalla osoittaa arvostusta ja antaa tilaa vanhemman näkemyksille.

Ongelmanratkaisuun pyrkivä kysymys	Miten voisit toimia tilanteessa toisin?	Etsiä yhdessä vanhemman kanssa vaihtoehtoisia toimintamalleja ongelmatilanteisiin.
------------------------------------	---	--

Taulukko 1. Esimerkkejä vanhemmille esitettävistä kysymyksistä varhaisesta vuorovaikutuksesta. (Puura, Sannisto & Riihonen 2018)

Suomalaisen tutkimuksen mukaan vanhemmat kokevat varhaisen tuen hyödylliseksi perheilleen. Erityisesti suoraan kotiin viety varhainen tuki on koettu hyödylliseksi. Vanhemmat toivovat yksilöllistä, perhekeskeistä ja hyvää kohtaamista työntekijöiltä. (Rautio 2012) Mäkelän (2016) mukaan vanhemmat ovat kokeneet hyödyllisiksi konkreettisen ja käytännöllisen avun. Vanhemmat kaipaavat myös työntekijöiltä kokemusta kuulluksi ja kohdaksi tulemisesta. (Mäkelä 2016)

Varhaista vuorovaikutusta ja turvallista kiintymyssuhdetta tukiessa vanhempia voi ohjata olemaan fyysisesti kontaktissa lapseen esimerkiksi pitämällä vauvaa ihokontaktissa, kantamalla vauvaa tai vaikka nukkumalla perhepedissä. Fyysinen hoiva on luonnollista ja tärkeää lapselle - onhan ihmislapsi lajinkehityksensä aikana sopeutunut hoivajaan jatkuvaan fyysiseen läsnäoloon. Ihokontaktilla on vastasyntyneelle suotuisia fysiologisia vaikutuksia. Kenguruhoito vähentää lapsen itkuisuutta, tasaa hengitystä ja sydämen toimintaa, tukee lämmönsäätelyä, edistää neurologista kehitystä ja edistää imetystä. Fyysinen läheisyys rahoittaa lasta ja tukee turvallisen kiintymyssuhteen kehitystä. Lapsen tarpeisiin vastaaminen luo lapselle perusturvallisuuden tunnetta ja luo mahdollisuuden oppia ympäröivästä maailmasta. (Schön 2010, 25-28)

Imetys tukee äidin ja vauvan välisen kiintymyssuhteen muodostumista, ja äitejä tulisikin tukea imettämään erityisesti ensiviikkojen aikana. Fyysisesti imetys lisää kiintymystä tukevaa ja hyvinolon tunnetta aiheuttavan oksitosiini-hormonin erityystä sekä äidillä että vauvalla. Jos imetys ei onnistu, vanhempia tulee kannustaa pitämään vauvaa sylissä ja ihokontaktissa syömishetkillä, sillä tämäkin riittää käynnistämään oksitosiinin erityksen. (Puura, Sannisto & Riihonen 2018)

Vanhempi on vauvan kanssa vuorovaikutuksessa arkisissa hoivatoimenpiteissä. Vanhempaa tulisikin kannustaa näiden hetkien aikana juttelemaan ja leikkimään vauvan kanssa. Vuorovaikutusleikit kuten *Körö körö kirkkoon* tai *Harakka huttua keittää* tarjoavat mahdollisuuden olla vuorovaikutuksessa ja antavat hyviä kokemuksia sekä jaettua iloa. (Puura, Sannisto ja Riihonen 2018)

Mäkelän (2016) mukaan vanhemmuus aiheuttaa vanhemmille stressiä - vanhemmat pelkäävät lapsen vahingoittumista sekä oman hallinnan menettämistä. Sosiaalinen tuki vanhemmille on tärkeää, sillä se auttaa vanhempia sietämään stressin tunnetta. Ammattilaisten

tehtävä onkin auttaa perhettä ja vanhempia etsimään omia voimavarojaan. Vanhempia tulee myös kannustaa huolehtimaan itsestään ja parisuhteestaan, sillä se on myös perheen ja lasten edun mukaista. (Mäkelä 2016)

Työntekijän tulisi tietoisesti kiinnittää huomiota myös isyyden tukemiseen, sillä koko perhe hyötyy, jos isä osallistuu enemmän perhe-elämään ja lasten hoitoon. Kotona vauvaa hoitaneiden isien mielestä isä-lapsisuhde on parantunut ja isä on oppinut ymmärtämään kodinhoidon vaatimuksia paremmin kotona vietetyn ajan takia. Tutkimusten mukaan isät kokevat vaikeaksi yhdistää työn, perhe-elämän ja oman ajan. Vaikka asenneilmapiiri on muuttumassa, niin silti käytännön syiden ohelle perinteiset roolimallit vaikuttavat perheen valintaan siitä, kumpi vanhempi jää hoitamaan lapsia kotiin. On myös todettu, että äidin asenteella on suuri vaikutus siihen, miten paljon isä osallistuu vauvan hoitoon. Perheiden kanssa töitä tekevien ammattilaisten tulisi kiinnittää huomiota omiin asenteisiinsa ja isien huomiointiin tasavertaisesti äitien kanssa. (Silvén & Kouvo 2010, 106-107)

Vanhemmuutta tukiessa ja varhaista vuorovaikutusta arvioidessa työntekijän on huomioitava perheen kulttuuriperimä, sillä kulttuurin arvot ja tavoitteet heijastuvat vanhemman ja lapsen vuorovaikutukseen. Perheen kulttuuri voi näkyä esimerkiksi tavassa, jolla lapset tervehtivät vanhempiaan tai siinä kuinka helposti itkevä vauva otetaan syliin. Pienetkin kulttuuriset erot voivat johtaa siihen, että auttajan silmin vanhemman lapselle antama hoiva on jollain tavalla poikkeuksellista, vaikka oikeasti kyse olisikin vain kulttuurillisesta seikasta. (Silvén & Kouvo 2008, 104-107)

Jos työntekijällä herää huoli perheestä eivätkä työntekijällä käytössä olevat tukimahdollisuudet ole riittävät, tulisi työntekijän pohtia, missä perhettä voidaan parhaiten auttaa. Tukimuodot vaihtelevat paikkakunnittain, mutta apua voi saada esimerkiksi neuvoloista, perheneuvolasta, perhetyöstä ja kotipalveluista, lastensuojelusta sekä lastenpsykiatrialta. Työntekijän tulisikin tuntea paikkakuntansa tukimuodot riittävän hyvin osatakseen ohjata perheen oikean tukimuodon piiriin. (Puura, Sannisto & Riihonen 2018)

Myös järjestöt ja muut kolmannen sektorin tahot tarjoavat tukea perheille. Esimerkiksi Mannerheimin lastensuojeluliitto tarjoaa MLL Vahvuutta vanhemmuuteen -perheryhmiä, joiden tarkoitus on edistää vanhemman ja lapsen vuorovaikutussuhdetta ja vanhemman mentalisaatiokykyä. Vanhempien kokemukset perheryhmästä ovat olleet hyviä ja vanhemmat kokivat vanhemmuustaitojensa vahvistuneen konkreettisellakin tasolla. (Viinikka, Sourander ja Oksanen 2014, 121-141)

Yhteiskuntatasolla perheitä voidaan tukea tehostamalla palveluita ja tuomalla ne tarvitsevien saataville. Poliitiikan tulisi olla perhekeskeistä. Väestöliiton mukaan perhepolitiikan tavoitteena on ”turvata tasapainoinen, yksilöiden elämää rikastuttava sekä vanhempien ja parisuhteiden hyvinvointia ja lasten kehitystä tukeva perhe-elämä”. Perhepolitiikalla

voidaan vaikuttaa muun muassa perhevapaiden jakautumiseen, työ- ja perhe-elämän yhteensovittamiseen sekä lapsiperheiden palveluihin. Näillä kaikilla voidaan tukea vanhempien jaksamista ja siten toivottavasti edistää varhaisen vuorovaikutuksen ja turvallisen kiintymyssuhteen muodostumista. (Väestöliitto²)

4 Pedagogiikka

Oppiminen on luova ja yksilöllinen prosessi, jonka aikana yksilö pyrkii kehittämään itseään ja sisäistämään uusia asioita ja taitoja. Oppiminen on sekä tietoista että tiedostamatonta. Oppiminen on monen tekijän kokonaisuus - vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa opiskelija, opettaja, oppimistilanne, oppimistehtävä ja oppimisympäristö. (Kauppila 2003, 17-19)

Oppimistyyli kuvaa opiskelijan tapaa opiskella eli opiskelijan tapaa tehdä havaintoja, ajatella ja toimia erilaisissa tilanteissa. Oppimistyyli riippuu opiskelijasta ja hänen luonteenpiirteistään sekä motivaatiosta ja opiskeluympäristöstä. Oma oppimistyyli on hyvä tiedostaa, jotta voi löytää itselleen sopivan opiskelustrategian. (Kauppila 2003, 59-65)

Nykyään verkkoympäristö on jo hyvin tavallinen paikka opiskella. Verkkoympäristö vaatii opettajalta tai verkko-ohjaajalta verkkoalustan hallinnan lisäksi luovuutta. Opettajan täytyy osata soveltaa pedagogisia ratkaisuja verkkoympäristöön, mutta on kuitenkin hyvä muistaa, ettei ole erillistä ja vain verkkoon sopivaa pedagogiikkaa. Kaikkien pedagogisten ratkaisujen tulisi aina lähteä opiskelijan edusta eli opetuksen tulisi olla opiskelijälähtöistä. (Suominen & Nurmela 2011, 21-22 & 28)

Verkko-opettaja tuottaa sisältöä verkkoalustalle. Verkkoalusta tarjoaa uudenlaisia mahdollisuuksia sisällön ja materiaalin tuottamiselle ja onnistuneen verkkomateriaalin toteuttaminen vaatiikin opettajalta perehtyneisyyttä. Verkkoalustalla oppimateriaalina voidaan käyttää esimerkiksi videoita, podcasteja, kuvia, animaatioita, pelejä, tehtäviä ja testejä. (Suominen & Nurmela 2011, 67-69)

Verkko-opetuksessa on todettu toimivaksi ainakin dialoginen, ongelmalähtöinen ja tutkiva oppiminen. Näiden pedagogisten tyyliuuntien avulla voidaan korostaa opiskelijan aktiivisuutta ja itseohjautuvuutta sekä oppimisessa että tiedonhaussa. Dialogia voidaan käydä verkkoalustan keskustelupalstalla. Pedagoginen dialogi edellyttää opiskelijoiden vastavuoroista osallistumista ja kaikkien keskusteluun osallistuvien tasavertaisuutta. Ongelmalähtöisessä oppimisessä opettaja esittelee opiskelijoille ongelman, jota opiskelijat alkavat ratkomaan yksin tai ryhmässä. Tämä vaatii opiskelijoilta itseohjautuvuutta ja kehittää taitoa soveltaa teoretietoa käytännössä. Tutkivassa oppimisessä opiskelija joutuu käymään samantlaisia prosesseja läpi kuin opittavan asian kehittänyt henkilö. Tavoitteena on

syventää opiskelijan ymmärrystä ja synnyttää uusia tutkimuskysymyksiä. (Suominen & Nurmele 2011, 22-27)

Muita oppimismenetelmiä ovat muun muassa ilmiölähtöinen oppiminen, tapauspohjainen oppiminen ja projektioppiminen. Ilmiölähtöisessä oppimisessa opiskelijat määrittelevät ilmiön, jota tutkitaan oppiainerajojen ylittävissä projekteissa. Tapauspohjaisessa oppimisessä ja projektioppimisessä lähtökohtana on käytännön ongelma tai tapaus, jota opiskelijat alkavat yhdessä opettajan kanssa ratkomaan työelämälähtöisesti. Projektien ja tapaus-ten ratkeamisen avulla voi syntyä konkreettista hyötyä työelämän yhteistyökumppanille. (Lonka 2015, 235)

5 Opinnäytetyön tausta ja tarkoitus

Ensimmäinen ajatus tehdä opinnäytetyö varhaisesta vuorovaikutuksesta ja kiintymyssuhteesta heräsi, kun kohtasin erittäin haastavassa tilanteessa olevan lähes täysi-ikäisen nuoren perheineen. Kysyttäessä äidiltä, milloin vaikeudet ovat alkaneet, äiti kertoi ongelmien alkaneen jo ennen lapsen syntymää. Äidillä oli ollut haasteita kiintyä vauvaan eikä tilanne ollut muuttunut, ainakaan positiiviseen suuntaan, lapsen kasvaessa. Isäkään ei omien haasteidensa takia ollut ikinä löytänyt aitoa yhteyttä lapseensa. Perhe koki, ettei heitä ollut osattu auttaa pikkuvauva aikana vuorovaikutussuhteissa ja kokemus oli jättänyt jälkensä lapseen ja perheeseen - tämä jälki oli yhä näkyvissä vahvana lähes 18 vuoden jälkeen.

Tulevana terveydenhoitajana uskon, että terveydenhoitajilla on erinomainen mahdollisuus havainnoida ja tukea varhaista vuorovaikutusta ja kiintymyksen muodostamista perheissä. Terveydenhoitajien on mahdollista esimerkiksi äitiys- ja lastenneuvolassa löytää perheet, jotka tarvitsevat erityistä tukea vuorovaikutussuhteissaan. Tämän takia varhaisen vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen opiskeluun tulisi panostaa jo terveydenhoitajakoulutuksen aikana.

Opinnäytetyö toteutetaan toiminnallisena. Opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa suosituksia, mitä terveydenhoitajaopiskelijoiden tulisi tietää varhaisesta vuorovaikutuksesta ja kiintymyssuhteesta sekä luodaan suositusten mukaista tehtävämateriaalia Laurea ammattikorkeakoulun opettajien käyttöön. Tämän opinnäytetyön tavoitteena onkin lisätä terveydenhoitajaopiskelijoiden tietämystä varhaisesta vuorovaikutuksesta ja kiintymyssuhteesta, jotta terveydenhoitajaopiskelijat osaisivat tulevaisuudessa havainnoida, arvioida ja tukea varhaista vuorovaikutusta ja turvallisen kiintymyssuhteen muodostamista. Tehtävät on pyritty tekemään pedagogista monipuolisuutta kunnioittaen.

6 Opinnäytetyön tulokset

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa suositukset, mitä terveydenhoitajaopiskelijoiden tulisi tietää varhaisesta vuorovaikutuksesta ja kiintymyssuhteista sekä tuottaa suositusten mukaisia tehtäviä terveydenhoitajaopiskelijoille. Tehtävien tavoitteena oli lisätä terveydenhoitajaopiskelijoiden tietoisuutta varhaisesta vuorovaikutuksesta ja kiintymyssuhteesta, jotta terveydenhoitajaopiskelijat osaavat tulevaisuudessa työelämässä havainnoida, arvioida ja tukea varhaista vuorovaikutusta ja turvallisen kiintymyssuhteen muodostumista.

Suositukset ovat luotu opinnäytetyöhön kootun teorian pohjalta (taulukko 2). Teoriatiedosta on pyritty nostamaan esille terveydenhoitajien kannalta tärkeitä asioita. Luotujen suositusten pohjalta on luotu erilaisia tehtäviä terveydenhoitajaopiskelijoille. Tehtävien tekemisessä on pyritty pedagogiseen monipuolisuuteen.

Tehtävänanto	Tehtävän aihealue / Suositus	Teoreettinen viitekehys
1a) Määrittele käsitteet varhainen vuorovaikutus ja kiintymyssuhde.	Peruskäsitteiden määrittely / 1. <i>Mitä terveydenhoitajaopiskelijoiden tulisi tietää varhaisesta vuorovaikutuksesta ja kiintymyssuhteista?</i>	Antikainen, I. 2007. Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen. Teoksessa Neuvolatyön käsikirja. Toim. Armanto, A. & Koistinen, P. 1. painos. Helsinki: Tammi Hermanson, E. 2012. Varhainen vuorovaikutus ja itsetunnon kehitys. Terveyskirjasto. Duodecim. Viitattu 10.6.2019 Siegelman, C. & Rider, E. 2012. Human Development Across the Life Span. International Edition.
1b) Tutustu lapsen psykososiaaliseen kehitykseen MLL:n sivuilta ja lue ”Lapsi eri ikävuosina” 0-6 kk ja 6-12 kk lehtisiin. Piirrä aikajana lapsen psykososiaalisesta kehityksestä kohtuajasta 1-vuoden ikään, ja merkkää jänalle lapsen psykososiaalisen kehityksen kannalta merkittäviä tapahtumia.	Lapsen kehitys / 2. <i>Miksi varhainen vuorovaikutus ja turvallinen kiintymyssuhde ovat tärkeitä lapsen kehitykselle?</i>	Siegelman, C. & Rider, E. 2012. Human Development Across the Life Span. International Edition. Silvén, M. 2010. Perhesuhteet muuttuvat - vanhemmuus pysyy. Teoksessa Varhaiset ihmissuhteet <i>Polku lapsen suotuisaan kehitykseen</i> . Toim. Silvén, M. 1. painos. Helsinki: Minerva.

		Nurmi ym. 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. 7. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
<p>2. Tutustu alla oleviin kansainvälisiin artikkeleihin ja etsi lisäksi omia lähteitä. Kirjoita noin kahden sivun pituinen essee, jossa vastaat ainakin seuraaviin kysymyksiin:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mitä varhainen vuorovaikutussuhde tarkoittaa? Entä kiintymyssuhde? • Mitä positiivisia vaikutuksia varhaisella vuorovaikutuksella on lapselle? • Miksi kiintymyssuhteen tukeminen jo raskausaikana on tärkeää? • Miten terveydenhuollon ammattilainen voi tukea varhaista kiintymyssuhdetta? • Millaista tukea perheet toivovat saavansa? 	<p>Varhaisen vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen merkitys lapselle /</p> <p>2. <i>Miksi varhainen vuorovaikutus ja turvallinen kiintymyssuhde ovat tärkeitä lapsen kehitykselle?</i></p>	<p>Antikainen, I. 2007. Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen. Teoksessa Neuvolatyön käsikirja. Toim. Armanto, A. & Koistinen, P. 1. painos. Helsinki: Tammi</p> <p>Kauppi, A. & Takalo, A. 2014. Mentalisaation psykoanalyttiset juuret. Teoksessa Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa. MLL. Toim. Viinikka, A. 2014. Tampere: Hämeen kirjapaino Oy</p> <p>Rautio, S. 2012. Parent´s experiences of early support. Scandinavian Journal of Caring Sciences.</p> <p>Redshawn, M. & Martin, C. 2013. Babies, “bonding” and ideas about parental “attachment”. Journal of Reproductive and Infant Psychology, 2013 Vol. 31, No. 3, 219-221.</p> <p>Young, R. 2013. The Importance of Bonding. International Journal of Childbirth Education. Vol. 28, No. 3, 11-16</p>
<p>3a) Katso video Jukka Mäkelän luenosta ”Lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen sekä vanhemmuuden voimavarojen vahvistaminen”. Kerää ranskalaisilla viivoilla tai ajatuskarttaan mielestäsi oleelliset asiat.</p>	<p>Varhaisen vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen tukeminen /</p> <p>3. <i>Miten varhaista vuorovaikutusta ja turvallisen kiintymyssuhteen muodostumista voidaan tukea?</i></p>	<p>Antikainen, I. 2007. Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen. Teoksessa Neuvolatyön käsikirja. Toim. Armanto, A. & Koistinen, P. 1. painos. Helsinki: Tammi</p> <p>Mäkelä, J. 2016. Lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen sekä vanhemmuuden voimavarojen vahvistaminen. THL</p>
<p>3b) Tutustu artikkeliin ” Mitä vauva haluaa? Varhaisen vuorovaikutuksen</p>	<p>Varhaisen vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen tukeminen</p>	<p>Puura, K., Sannisto, T. & Riihonen, R. 2018. Mitä vauva haluaa? Varhaisen</p>

<p>tukeminen neuvolassa” (Puura, Sannisto & Riihonen 2018) ja pohdi miten voisit neuvolan terveydenhoitajana käyttää eri tyyppisiä kysymyksiä hyväksesi varhaista vuorovaikutusta tuukiessasi.</p>	<p>neuvolassa / 3. <i>Miten varhaista vuorovaikutusta ja turvallisen kiintymyssuhteen muodostumista voidaan tukea?</i></p>	<p>vuorovaikutuksen tukeminen neuvolassa. 21/2018 vsk 73</p>
<p>4a) Olet äitiysneuvolan terveydenhoitajana ja asiakkaanasi on H32+6 odotava äiti (G2P0). Raskaus on ollut vaikea - äiti on kärsinyt voimakkaasta pahoinvoinnista ja ollut supistusten takia vuodelevossa. Äiti kertoo, ettei ole oikein muodostanut mielikuvaa vauvasta ja vauva-arki tuntuu ajatuksena kaukaiselta, jopa hieman pelottavalta. Miten voisit äitiysneuvolan terveydenhoitajana tukea varhaista vuorovaikutusta ja kiintymyssuhteen muodostumista jo odotusaikana?</p>	<p>Vanhemmuuden tukeminen raskausaikana / 3. <i>Miten varhaista vuorovaikutusta ja turvallisen kiintymyssuhteen muodostumista voidaan tukea?</i></p>	<p>Redshaw, M. & Martin, C. 2013. Babies, “bonding” and ideas about parental “attachment”. <i>Journal of Reproductive and Infant Psychology</i>, 2013 Vol. 31, No. 3, 219-221.</p> <p>Puura, K., Sannisto, T. & Riihonen, R. 2018. Mitä vauva haluaa? Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen neuvolassa. 21/2018 vsk 73</p>
<p>4b) Äiti ja isä tulevat lastenneuvolan vastaanotollesi kolmen kuukauden ikäisen esikoislapsensa kanssa. Vastaanotolla äiti alkaa yllättäen itkemään ja samalla äiti kertoo hoitaneensa vauvaa käytännössä yksin sairaalasta kotiutumisen jälkeen. Isä kertoo, että kokee vauvan hoidon vaikeaksi ja sanoo vauvan tuntuvan vieraalta. Miten voisit tukea isän ja vauvan välistä vuorovaikutusta ja kiintymyssuhteen muodostumista?</p>	<p>Isyyden tukeminen / 3. <i>Miten varhaista vuorovaikutusta ja turvallisen kiintymyssuhteen muodostumista voidaan tukea?</i></p>	<p>Puura, K., Sannisto, T. & Riihonen, R. 2018. Mitä vauva haluaa? Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen neuvolassa. 21/2018 vsk 73</p> <p>Silvén, M. & Kouvo, A. 2010. Vuorovaikutus, varhainen kiintymyssuhde ja psyykinen hyvinvointi. Teoksessa <i>Varhaiset ihmissuhteet Polku lapsen suotuisaan kehitykseen</i>. Toim. Silvén, M. 1. painos. Helsinki: Minerva.</p>
<p>4c) Kokemattoman kollegasi neuvolassa tulee kysymään sinulta neuvoa. Kollegalla on asiakkaana kolme kuukautta sitten synnyttänyt yksinhuoltajaäiti. Äiti kärsii synnytyksen jälkeisestä masennuksesta. Kokematon</p>	<p>Varhaisen vuorovaikutuksen havainnointi ja arviointi / 3. <i>Miten varhaista vuorovaikutusta ja turvallisen kiintymyssuhteen muodostumista voidaan tukea?</i></p>	<p>Antikainen, I. 2007. Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen. Teoksessa <i>Neuvolatyön käsikirja</i>. Toim. Armanto, A. & Koistinen, P. 1. painos. Helsinki: Tammi</p>

<p>kollega kysyy sinulta, miten synnytyksen jälkeinen masennus vaikuttaa varhaiseen vuorovaikutukseen ja kiintymyssuhteeseen sekä miten äidin ja vauvan välistä vuorovaikutusta voisi havainnoida. Lisäksi kollega kysyy, olisiko sinulla antaa vinkkejä, miten asiakkaan kanssa tulisi toimia. Mitä vastaat kollegallesi?</p>		<p>Pesonen, A-K. 2010. Varhainen vuorovaikutus on suotuisan psyykkisen kehityksen edellytys. <i>Duodecim</i> 126 (5), 515-520</p> <p>Tharner, A ym. 2012. Infant Attachment, Parenting Stress, and Child Emotional and Behavioral Problems at Age 3 Years. <i>PARENTING: SCIENCE AND PRACTICE</i>, 12: 261-281.</p>
--	--	---

Taulukko 2. Opinnäytetyössä tuotettujen suositusten ja tehtävien yhteys teoreettiseen viitekehkeykseen.

6.1 Suositukset

Opinnäytetyön tavoitteena oli laatia suositukset, mitä terveydenhoitajaopiskelijoiden tulisi tietää varhaisesta vuorovaikutuksesta ja kiintymyssuhteista. Suositukset muotoutuivat opinnäytetyön loppupuolella, kun oma tietämykseni aiheesta oli jo kehittynyt ja jäsenyt. Suosituksia syntyi yhteensä kolme ja ne ovat aseteltu kysymysmuotoon.

1. *Mitä varhainen vuorovaikutus ja kiintymyssuhde tarkoittavat?*
2. *Miksi varhainen vuorovaikutus ja turvallinen kiintymyssuhde ovat tärkeitä lapsen kehitykselle?*
3. *Miten varhaista vuorovaikutusta ja turvallisen kiintymyssuhteen muodostumista voidaan tukea?*

Ensimmäinen kysymys ”*Mitä varhainen vuorovaikutus ja kiintymyssuhde tarkoittavat?*” pyrkii takaamaan terveydenhoitajaopiskelijoiden peruskäsitteiden ymmärtämisen. Jokaisen terveydenhoitajan ja terveydenhoitajaopiskelijan tulisi osata selittää itselleen tai tarvittaessa asiakkailleen, mitä varhainen vuorovaikutus ja kiintymyssuhde tarkoittavat. Näiden käsitteiden ymmärtäminen on myös ehdotonta, jotta varhaista vuorovaikutusta tai kiintymyssuhdetta voi ylipäättään tukea terveydenhoitajana.

Toinen kysymys herättää terveydenhoitajaopiskelijat pohtimaan, mikä varhaisen vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen merkitys on lapsen kehitykselle. Tähän kysymykseen vastaamista varten terveydenhoitajaopiskelijoiden täytyy tuntea riittävän hyvin lapsen psykososiaalinen kehitys. Lapsen normaalin kehitykseen tutustuessaan terveydenhoitajaopiskelija ymmärtää hiljalleen varhaisen vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen laajasti tunnustetun merkityksen kehityspsykologiassa. Vastaus kysymykseen ” *Miksi varhainen vuorovaikutus ja*

*turvallinen kiintymyssuhde ovat tärkeitä lapsen kehitykselle?” antaa myös syyn, miksi ai-
hetta opiskellaan ja toivottavasti myös lisää motivaatiota perehtyä aiheeseen.*

Kolmannen kysymyksen ” *Miten varhaista vuorovaikutusta ja turvallisen kiintymyssuhteen
muodostumista voidaan tukea?” on tarkoitus antaa tuleville terveydenhoitajille keinoja tu-
kea työssään varhaista vuorovaikutusta ja turvallista kiintymyssuhdetta. Varhaisen vuoro-
vaikutuksen ja kiintymyssuhteen opiskelu itsessään ei ole kovin mielekäs, jos tietoa ei
osaa soveltaa käytäntöön asiakkaita hyödyttävään muotoon. Kolmannen kysymyksen tar-
koitus on herättää lukijaansa pohtimaan, mitä keinoja hänellä on nyt tukea vanhemman ja
lapsen välistä vuorovaikutussuhdetta ja ohjaamaan terveydenhoitajaopiskelijoita etsimään
aiheesta tietoa ammatillisuutensa kasvattamiseksi.*

6.2 Opinnäytetyössä tuotetut tehtävät

Opinnäytetyössä tuotettiin neljä tehtävää. Tehtävät pyrkivät kehittämään terveydenhoita-
jaopiskelijoiden osaamista suositusten mukaisesti. Tehtävät voidaan tehdä joko yksilö-
työnä, pareittain tai ryhmissä tarpeen mukaan. Ne sopivat myös käytettäväksi yksittäisinä
tai vaihtoehtoisesti tehtäväkokonaisuutena. Tehtävät on pyritty tekemään mahdollisimman
monipuolisiksi ja niin, että kaiken tyyppisille opiskelijoille löytyisi mielisiä tehtäviä. Osa
tehtävistä sisältää lähdemateriaalia, mutta osa myös haastaa myös opiskelijoita etsimään
itse tietoa aiheesta.

Ensimmäinen tehtävä on jaettu a) - ja b) -osioihin. Ensimmäisessä osiossa opiskelijaa pyy-
detään määrittelemään varhainen vuorovaikutus ja kiintymyssuhde käsitteinä. Opiskelijan
tulee tehtävää varten etsiä itse tietoa aiheesta pystyäkseen määrittelemään käsitteet.
Toisessa osiossa opiskelija tutustuu lapsen psykososiaaliseen kehitykseen Mannerheimin
lastensuojeluliiton internetsivujen ja sähköisten lehtisten opastuksella. Opiskelija voi b) -
osiossa käyttää luovuuttaan aikajanan luomisessa. Aikajanasta voi tehdä visuaalisesti näyt-
tävän ja siten aikajanan tekeminen voi tukea tietäntyyppisiä oppijoita.

Toisessa tehtävässä opiskelija perehtyy siihen, miksi varhainen vuorovaikutus ja kiintymys-
suhde ovat tärkeitä ja merkityksellisiä lapsen kehitykselle. Toinen tehtävä on muodoltaan
melko perinteinen. Siinä opiskelijaa pyydetään kirjoittamaan noin kahden sivun mittainen
essee, jossa opiskelija vastaa ennalta annettuihin kysymyksiin. Tehtävää varten opiskeli-
jalle on annettu kolme kansainvälistä tutkimusartikkelia lähdemateriaaliksi. Opiskelijalla
on lisäksi mahdollisuus etsiä muita lähteitä esseelleen. Kansainvälisten tutkimusartikkelien
lukeminen kehittää opiskelijan kielitaitoa ja samalla opiskelija oppii lukemaan tieteellisiä
artikkeleita. Tämä taito on tärkeä ammatillisuuden edistämiseksi ja ylläpidolle.

Kolmannen tehtävän on tarkoitus herättää opiskelijaa pohtimaan, miten varhaista vuoro-
vaikutusta ja kiintymyssuhdetta voi tukea neuvolassa. Terveydenhoitajaopiskelijoille

kuuluu pakollisena opetussuunnitelmaan neuvolatyön teoriakurssit sekä harjoittelu, joten neuvolatyön voi hyvillä mielin nostaa esille tehtävissä. Opiskelija tutustuu aiheeseen sekä videon että suomalaisen artikkelin perusteella. Kolmannen tehtävän a) -osiossa opiskelija tutustuu asiantuntijan luentoon vanhemmuuden voimavarojen vahvistamisesta sekä lapsen kasvun ja kehityksen tukemisesta. Tehtävän toisessa osiossa opiskelija voi pohtia vapaasti, miten itse soveltaisi artikkelissa annettua tietoa käytännön neuvolatyössä. Tiedon soveltaaminen itselle sopivaksi käytäntöön on tärkeää opiskelijan ammatillisuuden edistämiseksi.

Neljäs tehtävä on ongelmanratkaisuun perustuva case-tyyppinen tehtävä. Tehtävään kuuluu kolme oikeassa elämässä mahdollista case-tapausta. Ensimmäinen tapaus käsittelee varhaista vuorovaikutusta odotusaikana, toinen isän ja lapsen välistä kiintymyssuhdetta ja kolmas masentuneen äidin tukemista varhaisen vuorovaikutuksen muodostamisessa. Case-tehtävissä opiskelijalla on mahdollisuus miettiä turvallisessa ympäristössä, miten toimisi kyseisessä haastavassa tilanteessa. Case-tehtävät voi toteuttaa myös esimerkiksi näytelmämuodossa, jolloin opiskelijat voivat harjoitella tilanteesta selviämistä myös käytännön tasolla.

7 Pohdintaa

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa Laurea ammattikorkeakoululle suositukset, mitä terveydenhoitajaopiskelijoiden tulisi tietää varhaisesta vuorovaikutuksesta ja kiintymyssuhteesta sekä luoda suositusten mukaisia tehtäviä terveydenhoitajaopiskelijoille. Tavoitteena suosituksille ja tehtäville on lisätä terveydenhoitajaopiskelijoiden tietoisuutta varhaisesta vuorovaikutuksesta ja kiintymyssuhteesta, jotta terveydenhoitajaopiskelijat osaisivat tulevaisuudessa työelämässä havainnoida, arvioida ja tukea varhaista vuorovaikutusta ja turvallisen kiintymyssuhteen muodostamista. Tehtävät on pyritty tekemään pedagoginen monipuolisuus huomioiden.

Teoreettisessa viitekehyksessä keskeisiksi teemoiksi nousi varhaisen vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen merkitys lapsen kasvulle ja kehitykselle sekä miten terveydenhoitaja voi ammatillisesti tukea perhettä varhaisen vuorovaikutuksen ja turvallisen kiintymyssuhteen muodostumisessa. Näiden havaintojen perusteella luotiinkin suositukset, joiden perusteella opinnäytetyössä tuotetut tehtävät tuotettiin. Tehtäviä tuotettaessa on pyritty huomioimaan opiskelijoiden erilaiset oppimistyyliä ja opiskelutavat.

Opinnäytetyössä havaittiin, että varhaisella vuorovaikutuksella ja kiintymyssuhteella on iso merkitys lapsen sosiaaliselle, emotionaalille, kognitiiviselle ja kielelliselle kehitykselle. Varhainen vuorovaikutus on edellytys lapsen sosiaaliselle kehitykselle. Vuorovaikutuksessa lapsi oppii sosiaalisten tilanteiden vaatimaa vastavuoroisuutta ja ilmaisemaan itseään

toiselle ihmiselle (Silvén 2010, 54-58). Kielellinen ja sosiaalinen kehitys nivoutuvatkin tiivistä yhteen, sillä kieli on ihmisille keskeinen väline sosiaaliseen kanssakäymiseen ja itsensä ilmaisuun. Varhaisella vuorovaikutuksella on suuri merkitys kielen kehitykselle (Nurmi ym. 2014, 41-48). Sieglemanin ja Riederin (2012, 465-467) mukaan kiintymyssuhde vaikuttaa lapsen emootioiden säätelytaitoihin. Emootioiden säätely on lapselle tärkeä taito oppia, sillä muuten lapsi on jatkuvasti ylikuormittunut emootioidensa kanssa ja saattaa ilmaista niitä muiden ihmisten silmin epäsovasti (Sigelman & Rider 2012, 465-467).

Varhaista vuorovaikutusta ja turvallista kiintymyssuhdetta tukiessa terveydenhoitajan tulee tunnistaa vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen riskitekijät osatakseen kohdentaa avun ja tuen yksilöllisesti. Antikaisen (2007, 378-379) mukaan riskitekijöitä voidaan jaotella raskauteen ja synnytykseen, vanhemmuuteen ja perheeseen, lapseen ja sosiaaliseen ympäristöön liittyviksi. Raskauteen ja synnytykseen liittyviä riskitekijöitä ovat suunnittelematon raskaus, fyysisesti tai henkisesti vaikea raskaus sekä äidin raskaudenaikaiset elintavat kuten päihteidenkäyttö. Vanhemmuuteen tai perheeseen liittyviä riskitekijöitä ovat vanhempien päihteidenkäyttö, perheväkivalta, heikko psyykinen vointi tai vanhemman puutteelliset kyvyt hoitaa vauvaa. Varhaiselle vuorovaikutukselle ja kiintymyssuhteen muodostumiselle voi aiheuttaa haasteita myös lapseen liittyvät tekijät kuten lapsen kehityshäiriöt tai sairaudet, keskosuus tai hyvin erilainen temperamentti vanhempien kanssa. (Antikainen 2007, 378-379) Tutkimuksissa on myös havaittu esimerkiksi äidin masennuksella olevan yhteyttä siihen, miten vauva reagoi äidin huomionhakurytyksiin (Pesonen 2010).

Varhaista vuorovaikutusta ja kiintymyssuhdetta tukiessa on terveydenhoitajana tärkeä huomioida vanhemmuuden tukeminen. Vanhemmuutta tukiessa on keskeistä huomioida perheen molemmat vanhemmat, sillä myös isyyttä on tärkeä tukea. Isyyden tukemisesta hyötyy koko perhe (Silvén & Kouvo 2010, 106-107). Vuorovaikutusta havainnoidessa ilmapiirin tulisi olla hyvä ja avoin. Perhettä tulee kehua onnistumista, mutta myös havaituista haasteista tulee uskaltaa kertoa rakentavasti (Silvén 2010, 15-17). Vanhempien käytöstä voi pyrkiä ohjaamaan sanoittamalla lapsen tunnetilaa, mutta myös keskustelu vanhemman kanssa on tärkeää. Vanhemmille voi olla avartavaa saada pohtia terveydenhoitajan kanssa lastaan ja itseään vanhempana (Puura, Sannisto & Riihonen 2018).

Schönin (2010, 25-28) mukaan varhaista vuorovaikutusta ja kiintymyssuhteen muodostumista edistää vanhemman ja lapsen välinen fyysinen läheisyys ja vanhempia tulisikin kannustaa pitämään lastaan lähellä. Lasta voi pitää ihokontaktissa, sylissä, kantaa lasta tai vaikka imettää. Fyysinen läheisyys ja imetys lisää oksitosiini-hormonin eritystä, joka lisää kiintymystä ja hyvinolon tunnetta (Puura, Sannisto & Riihonen 2018). Vanhempaa tulisi kannustaa arkisissa hoivatilanteissa juttelemaan ja leikittelemään vauvan kanssa, sillä

leikit antavat vanhemmalle ja lapselle hyviä yhteisiä kokemuksia ja mahdollisuuden olla hyvässä vuorovaikutuksessa (Puura, Sannisto & Riihonen 2018).

7.1 Työn aikataulu ja opinnäytetyöprosessi

Opinnäytetyön tekeminen konkreettisesti on alkanut loppukevällä 2019, mutta opinnäytetyön aiheen makustelu ja ideointi alkoi jo lähes vuosi aikaisemmin. Itselleni oli selvää, että haluan liittää opinnäytetyön jotenkin kehityspsykologiaan ja varhaiseen vuorovaikutukseen, sillä jo opintojen aikana nämä aiheet ovat herättäneet minussa mielenkiintoa ja innostaneet minua. Varhaisesta vuorovaikutuksesta on olemassa lähes rajattomasti tietoa vuosikymmenten ajalta, ja aluksi olikin todella vaikea rajata aihetta mitenkään. Idea suositusten tekemiseen ja materiaalin tuottamiseen tuli lopulta opinnäytetyötä ohjaavalta opettajaltani. Toiminnallisen osuuden tuoma rajausta teki opinnäytetyön tekemisestä mielekkäämpää ja lisäsi työn hyödyllisyyttä.

Opinnäytetyön alustava aihe esiteltiin Laurean opinnäytetyön hankekokouksessa toukuussa 2019. Hankekokouksen jälkeen opinnäytetyön näkökulmaa pohdittiin ja aiheen rajauksista tarkennettiin yhdessä ohjaavan opettajan kanssa ja saadun palautteen perusteella. Tällöin päädyttiin siihen, että opinnäytetyön tavoitteena on luoda suositukset, mitä varhaisesta vuorovaikutuksesta ja kiintymyssuhteesta tulisi terveydenhoitajaopiskelijoille opettaa sekä sovittiin opettajan kanssa tehtävien tuotosta Laurea ammattikorkeakoululle. Opinnäytetyö kirjoitettiin kesän 2019 aikana ja lähes valmis työ esiteltiin syyskuussa 2019.

Opinnäytetyö toteutettiin siis toiminnallisena opinnäytetyönä. Toiminnallisena osuutena luotiin Laurea ammattikorkeakoululle suositukset siitä, mitä terveydenhoitajaopiskelijoiden tulisi tietää varhaisesta vuorovaikutuksesta sekä tuotettiin suosituksen mukaisia tehtäviä opettajien käyttöön.

7.2 Tulosten tarkastelu

Opinnäytetyössä luodut suositukset tuntuvat ainakin itsestäni, pian valmistuvasta terveydenhoitajaopiskelijasta, mielekkäiltä ja hyödyllisiltä. Suositukset auttavat jäsentelemään omaa osaamista ja herättävät pohtimaan millä osa-alueilla omaa osaamista voisi vielä kehittää. Suositukset toimivat myös johdatteluna aiheeseen.

Opinnäytetyössä tuotetut tehtävät sopivat käytettäväksi esimerkiksi lasten neuvolan tai lasten hoitotyön kurssilla. Tehtävät sopivat myös esimerkiksi poissaoloa korvaaviksi tehtäviksi. Tehtävät sopivat muodoltaan julkaistavaksi verkko-oppimisalustalle mutta myös perinteisiksi tunnilla tehtäviksi tehtäviksi. Tehtävien käytettävyyden on siis hyvä. Myös kurssikaaverini, toiset terveydenhoitajaopiskelijat, ovat antaneet tehtävistä hyvää palautetta.

Kriittisesti ajateltuna suosituksia tai tehtäviä ei kuitenkaan ole vielä testattu todellisessa maailmassa ajan puutteen takia. Tämän takia, suositusten ja tehtävien todellisen toimivuuden arviointi ei ole ollut mahdollista. On siis myös mahdollista, että terveydenhoitaja-opiskelijat tai ammattikorkeakoulun hoitotyön opettajat eivät koe suosituksia tai tehtäviä toimiviksi tai osaamista kasvattaviksi. Tehtävät ovat kuitenkin muodoltaan sellaisia, että opettaja pystyy muokkaamaan ja kehittämään niitä edelleen saatujen kokemusten perusteella.

7.3 Eettisyys ja luotettavuus

Suomessa hyvää tieteellistä käytäntöä edistää Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). Tutkimuseettisen neuvottelukunnan mukaan tutkimus voi olla eettisesti hyväksyttävä ja luotettava vain, jos tutkimuksen suorittamisen kaikissa vaiheissa on noudatettu hyvän tieteellisen käytännön keskeisiä lähtökohtia, jotka on esitelty hyvän tieteellisen käytännön ohjeessa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6-7) Opinnäytetyön kannalta merkityksellisin kohta on ohjeen ensimmäinen kohta, jossa korostetaan tiedeyhteisön tunnustamien toimintatapojen kuten rehellisyyden, huolellisuuden ja tarkkuuden noudattamista.

Lähteiden luotettavuutta arvioidessa ja lähdekritiikkiä harjoittaessa lukija tulkitsee lähdetä monella tapaa. Lukija tarkastelee lähdetä ulkoisesti mutta arvioi samalla lähteen merkityksellisyyttä ja sisältöä. Luotettavuutta arvioidessa tulisi huomioida lähteen ajankohtaisuus sekä tekijän ja tutkimusartikkelin julkaisijan arvostettavuus. Luotettavuutta lisää, jos lähteen tekijä on arvostettu alallaan ja toimii arvostetussa organisaatiossa kuten tutkimusyksikössä tai yliopistolla. Lähdekriittisyys tulisi säilyttää koko prosessin ajan. (Mäkinen 2006, 128-131)

Opinnäytetyö on pyritty tekemään mahdollisimman eettisesti ja luotettavasti. Opinnäytetyön jokaisessa vaiheessa on parhaan mukaan yritetty noudattaa tutkimuseettisiä ohjeita ja hyvää tieteellistä käytäntöä. Opinnäytetyön lähteiksi valikoitui kirjallisuutta, asiantuntijakirjoituksia, tutkimusartikkeleita ja luotettavien tahojen verkkoalustoja. Asiantuntijat ovat alallaan arvostettuja ja julkaisevat useita teoksia. Lähteiden ajankohtaisuus pyrittiin pitämään mielessä koko opinnäytetyöprosessin ajan, jotta kerätty tieto olisi mahdollisimman luotettavaa. Lähdeviittaukset on pyritty tekemään asianmukaisesti. Suositukset ja tuotetut tehtävät ovat tehty lukijakuntaa ja tehtäviä käyttäviä henkilöitä kunnioittaen ja ketään loukkaamatta.

7.4 Jatkotutkimusehdotukset

Tässä opinnäytetyössä luotiin suositukset, mitä terveydenhoitajaopiskelijoiden tulisi tietää varhaisesta vuorovaikutuksesta käytyään opintoihin kuuluvat peruskurssit. Mielenkiintoista olisikin arvioida näiden suositusten hyödyllisyyttä esimerkiksi ammattikorkeakoulujen opettajien työssä, etenkin nyt kun verkko-opetuksen määrä kasvaa. Toinen mielenkiintoinen jatkotutkimus voisi olla tutkia terveydenhoitajaopiskelijoiden ja terveydenhoitajien tietämystä varhaisesta vuorovaikutuksesta ja kiintymyssuhteista.

Lähteet

Painetut

Ahlqvist-Björkroth, S. 2007. Psyykkisen hyvinvoinnin perusta - tunne-elämän ja ajattelun rakentuminen 0-7 -vuotiaana. Teoksessa Neuvolatyön käsikirja. Toim. Armanto, A. & Koistinen, P. 1. painos. Helsinki: Tammi.

Antikainen, I. 2007. Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen. Teoksessa Neuvolatyön käsikirja. Toim. Armanto, A. & Koistinen, P. 1. painos. Helsinki: Tammi.

Hautamäki, A. 2011. Lapsen kiintymyssuhteet ja niiden vaarantuminen. Teoksessa Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Toim. Sinkkonen, J. & Kalland, M. 1.-2. painos. Helsinki: WSOYpro.

Kalland, M. 2014. Vanhemman mentalisaatiokyky. Teoksessa Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa. MLL. Toim. Viinikka, A. 2014. Tampere: Hämeen kirjapaino Oy.

Kauppi, A. & Takalo, A. 2014. Mentalisaation psykoanalyttiset juuret. Teoksessa Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa. MLL. Toim. Viinikka, A. 2014. Tampere: Hämeen kirjapaino Oy.

Kauppila, R. 2003. Opi ja opeta tehokkaasti. Psyykinen valmennus oppimisen tukena. 1. painos. Juva: PS-kustannus.

Lonka, K. 2015. Oivaltava oppiminen. 1. painos. Keuruu: Otava.

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. 1. painos. Helsinki: Tammi

Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. 7. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Schön, R. 2010. Läheisen fyysisen hoivan merkitys vauvan hoidossa. Teoksessa Varhaiset ihmissuhteet *Polku lapsen suotuisaan kehitykseen*. Toim. Silvén, M. 1. painos. Helsinki: Minerva.

Siegelman, C. & Rider, E. 2012. Human Development Across the Life Span. International Edition.

Silvén, M. 2010. Perhesuhteet muuttuvat - vanhemmuus pysyy. Teoksessa Varhaiset ihmissuhteet *Polku lapsen suotuisaan kehitykseen*. Toim. Silvén, M. 1. painos. Helsinki: Minerva.

Silvén, M. & Kouvo, A. 2008. Onko läheisillä perhesuhteilla kauaskantoisia vaikutuksia lastemme elämään?. Teoksessa Kulttuuri lapsen kasvattajana. Toim. Lahikainen, A., Punamäki, R-L. & Tamminen, T. 1. painos. Helsinki: WSOY

Silvén, M. & Kouvo, A. 2010. Vuorovaikutus, varhainen kiintymyssuhde ja psyykinen hyvinvointi. Teoksessa Varhaiset ihmissuhteet *Polku lapsen suotuisaan kehitykseen*. Toim. Silvén, M. 1. painos. Helsinki: Minerva.

Sinkkonen, J. 2018. Kiintymyssuhteet elämänkaareissa. 1.-3. painos. Helsinki: Duodecim.

Suominen, R. & Nurmela, S. 2011. Verkko-opettaja. Helsinki: WSOYpro Oy.

Viinikka, A., Sourander, J. & Oksanen, E. 2014. Vahvuutta vanhemmuuteen -perheryhmä. Teoksessa Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa. Toim. Viinikka, A. 2014. Tampere: Hämeen kirjapaino Oy.

Vilén, M., Vihunen, R., Vartiainen, J., Sivén, T., Neuvonen, S. & Kurvinen, A. 2006. Lapsuus erityinen elämänvaihe. 1.-5. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Sähköiset

Hermanson, E. 2012. Varhainen vuorovaikutus ja itsetunnon kehitys. Terveyskirjasto. Duodecim. Viitattu 10.6.2019. https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=kot00302

MLL. 2017. Varhaisen vuorovaikutuksen sanastoa. Viitattu 8.8.2019. <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasvatus/lapsen-ja-vanhemman-varhainen-vuorovaikutus/varhaisen-vuorovaikutuksen-sanastoa/>

Mäkelä, J. 2016. Lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen sekä vanhemmuuden voimavarojen vahvistaminen. THL. [video] Viitattu 8.8.2019 <https://www.youtube.com/watch?v=izusw-sD3IY>

Pesonen, A-K. 2010. Varhainen vuorovaikutus on suotuisan psyykkisen kehityksen edellytys. Duodecim 126 (5), 515-520. <https://www.duodecimlehti.fi/lehti/2010/5/duo98656>

Puura, K., Sannisto, T. & Riihonen, R. 2018. Mitä vauva haluaa? Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen neuvolassa. 21/2018 vsk 73. <https://www.laakarilehti.fi/tieteessa/katsausartikkeli/mita-vauva-haluaa-varhaisen-vuorovaikutuksen-tukeminen-neuvolassa/?pub-lic=651c21f2876587a7b15d1deb4b0bdc52>

Rautio, S. 2012. Parent´s experiences of early support. Scandinavian Journal of Caring Sciences. <http://web.a.ebscohost.com.nelli.laurea.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=6&sid=6e65fa04-04a1-4404-ae41-8a704053368d%40sessionmgr4008>

Redshawn, M. & Martin, C. 2013. Babies, “bonding” and ideas about parental “attachment”. Journal of Reproductive and Infant Psychology, 2013 Vol. 31, No. 3, 219-221. <http://web.a.ebscohost.com.nelli.laurea.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=3&sid=6e65fa04-04a1-4404-ae41-8a704053368d%40sessionmgr4008>

Tharner, A ym. 2012. Infant Attachment, Parenting Stress, and Child Emotional and Behavioral Problems at Age 3 Years. PARENTING: SCIENCE AND PRACTICE, 12: 261-281. <http://web.a.ebscohost.com.nelli.laurea.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=a5c5ed0d-3fee-4efd-94b4-e69d424a12de%40sdc-v-sessmgr02>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Väestöliitto. Vuorovaikutus. Viitattu 8.6.2019. <https://www.vaestoliitto.fi/nuoret/mina-ja-muut/ihmissuhteet/vuorovaikutus/>

Väestöliitto². Perhepolitiikka. Viitattu 10.8.2019. http://www.vaestoliitto.fi/vaestoliitto/mita_vaestoliitto_tekee/vaikuttamistyo/perhepolitiikka/

Young, R. 2013. The Importance of Bonding. International Journal of Childbirth Education. Vol. 28, No. 3, 11-16. <http://web.a.ebscohost.com.nelli.laurea.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=11&sid=6e65fa04-04a1-4404-ae41-8a704053368d%40sessionmgr4008>

Taulukot

Taulukko 1: Esimerkkejä vanhemmille esitettävistä kysymyksistä varhaisesta vuorovaikutuksesta. (Puura, Sannisto & Riihonen 2018)	22
Taulukko 2: Opinnäytetyössä tuotettujen suositusten ja tehtävien yhteys teoreettiseen viitekehukseen.....	26

Liitteet

Liite 1: Opinnäytetyössä tuotetut tehtävät	41
Liite 2: Opinnäytetyössä tuotetut tehtävät vastauksineen	43

Liite 1: Opinnäytetyössä tuotetut tehtävät

AMMATTIKORKEAKOULU
University of Applied Sciences

Tehtävä

Neea Wallenius

15.9.2019

1. Varhainen vuorovaikutus ja kiintymyssuhde käsitteinä sekä tutustuminen lapsen varhaiseen kehitykseen.

- a) Määrittele käsitteet varhainen vuorovaikutus ja kiintymyssuhde.
- b) Tutustu lapsen psykososiaaliseen kehitykseen MLL:n sivuilta ja lue ”Lapsi eri ikävuosina” 0-6 kk ja 6-12 kk lehtisiin. Piirrä aikajana lapsen psykososiaalisesta kehityksestä kohtuajasta 1-vuoden ikään, ja merkkää janalle lapsen psykososiaalisen kehityksen kannalta merkittäviä tapahtumia.

Vauvan sosiaalinen kehitys. 2017. MLL. <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/0-1-v/vauvan-sosiaalinen-kehitys/>

Lapsi eri ikävuosina 0-6 kk. MLL.

<https://dzmdrerwnq2zx.cloudfront.net/prod/2017/08/04174306/Lapsi-eri-ik%C3%A4kausina-0-6-kk.pdf>

Lapsi eri ikävuosina 6-12 kk. MLL.

<https://dzmdrerwnq2zx.cloudfront.net/prod/2017/08/04174323/Lapsi-eri-ik%C3%A4kausina-6-12-kk.pdf>

2. Varhaisen vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen tärkeys.

Tutustu alla oleviin kansainvälisiin artikkeleihin ja etsi lisäksi omia lähteitä. Kirjoita noin kahden sivun pituinen essee, jossa vastaat ainakin seuraaviin kysymyksiin:

- Mitä varhainen vuorovaikutussuhde tarkoittaa? Entä kiintymyssuhde?
- Mitä positiivisia vaikutuksia varhaisella vuorovaikutuksella on lapselle?
- Miksi kiintymyssuhteen tukeminen jo raskausaikana on tärkeää?
- Miten terveydenhuollon ammattilainen voi tukea varhaista kiintymyssuhdetta?
- Millaista tukea perheet toivovat saavansa?

Alla olevat artikkelit löytyvät Laurean LibGuidesista, kirjauduthan siis ensin Finnaan ja sitten vasta avaat linkin nähdäksesi artikkelin sisällön. Voit myös hakea tutkimuksen LibGuidesin kautta EBSCO-tietokannasta kirjoittamalla hakukenttään tutkimuksen nimen.

Rautio, S. 2012. Parent´s experiences of early support. Scandinavian Journal of Caring Sciences. <http://web.a.ebscohost.com.nelli.laurea.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=6&sid=6e65fa04-04a1-4404-ae41-8a704053368d%40sessionmgr4008>

Redshawn, M. & Martin, C. 2013. Babies, “bonding” and ideas about parental “attachment”. Journal of Reproductive and Infant Psychology, 2013 Vol. 31, No. 3, 219-221. <http://web.a.ebscohost.com.nelli.laurea.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=3&sid=6e65fa04-04a1-4404-ae41-8a704053368d%40sessionmgr4008>

Young, R. 2013. The Importance of Bonding. International Journal of Childbirth Education. Vol. 28, No. 3, 11-16. <http://web.a.ebscohost.com.nelli.laurea.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=11&sid=6e65fa04-04a1-4404-ae41-8a704053368d%40sessionmgr4008>

3. Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen neuvolassa.

- a) Katso video Jukka Mäkelän luennosta ”Lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen sekä vanhemmuuden voimavarojen vahvistaminen”. Kerää ranskalaisilla viivoilla tai ajatuskarttaan mielestäsi oleelliset asiat.

Video: Mäkelä, J. 2016. Lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen sekä vanhemmuuden voimavarojen vahvistaminen. THL. <https://www.youtube.com/watch?v=izusw-sD3IY>

- a) Tutustu artikkeliin ” Mitä vauva haluaa? Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen neuvolassa” (Puura, Sannisto & Riihonen 2018) ja pohdi miten voisit neuvolan terveydenhoitajana käyttää eri tyyppisiä kysymyksiä hyväksesi varhaista vuorovaikutusta tukiessasi.

Artikkeli: Puura, K., Sannisto, T. & Riihonen, R. 2018. Mitä vauva haluaa? Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen neuvolassa. 21/2018 vsk 73.
<https://www.laakarilehti.fi/tieteessa/katsausartikkeli/mita-vauva-haluaa-varhaisen-vuorovaikutuksen-tukeminen-neuvolassa/?public=651c21f2876587a7b15d1deb4b0bdc52>

2. Case-tehtäviä varhaisen vuorovaikutuksen tukemisesta.

- a) Olet äitiysneuvolan terveydenhoitajana ja asiakkaanasi on H32+6 odottava äiti (G2P0). Raskaus on ollut vaikea - äiti on kärsinyt voimakkaasta pahoinvoinnista ja ollut supistusten takia vuodelevossa. Äiti kertoo, ettei ole oikein muodostanut mielikuvaa vauvasta ja vauva-arki tuntuu ajatuksena kaukaiselta, jopa hieman pelottavalta. Miten voisit äitiysneuvolan terveydenhoitajana tukea varhaista vuorovaikutusta ja kiintymyssuhteen muodostumista jo odotusaikana?
- b) Äiti ja isä tulevat lastenneuvolan vastaanotollesi kolmen kuukauden ikäisen esikoislapsensa kanssa. Vastaanotolla äiti alkaa yllättäen itkemään ja samalla äiti kertoo hoitaneensa vauvaa käytännössä yksin sairaalasta kotiutumisen jälkeen. Isä kertoo, että kokee vauvan hoidon vaikeaksi ja sanoo vauvan tuntuvan vieraalta. Miten voisit tukea isän ja vauvan välistä vuorovaikutusta ja kiintymyssuhteen muodostumista?
- c) Kokemattoman kollegasi neuvolassa tulee kysymään sinulta neuvoa. Kollegalla on asiakkaana kolme kuukautta sitten synnyttänyt yksinhuoltajaäiti. Äiti kärsii synnytyksen jälkeisestä masennuksesta. Kokematon kollega kysyy sinulta, miten synnytyksen jälkeinen masennus vaikuttaa varhaiseen vuorovaikutukseen ja kiintymyssuhteeseen sekä miten äidin ja vauvan välistä vuorovaikutusta voisi havainnoida. Lisäksi kollega kysyy, olisiko sinulla antaa vinkkejä, miten asiakkaan kanssa tulisi toimia. Mitä vastaat kollegallesi?

Liite 2: Opinnäytetyössä tuotetut tehtävät vastauksineen

AMMATTIKORKEAKOULU
University of Applied Sciences

Tehtävien vastaukset

Neea Wallenius

15.9.2019

1. Varhainen vuorovaikutus ja kiintymyssuhde käsitteinä sekä tutustuminen lapsen varhaiseen kehitykseen.

a) Määrittele käsitteet varhainen vuorovaikutus ja kiintymyssuhde.

Varhainen vuorovaikutus on vauvan ja hoitajan (yleensä vanhemman) välistä vuorovaikutusta. Varhainen vuorovaikutus tarkoittaa siis kaikkea lapsen ja vanhemman välistä tekemistä, hoitamista ja kontaktin ottamista.

Kiintymyssuhde tarkoittaa kiintymyssuhdeteorian mukaan lapsen ja hoitajan välistä tunnesidettä. Hoitajan ja lapsen välinen kiintymys turvaa lapsen perustarpeiden tyydyttymisen. Kiintymyssuhde voi olla turvallinen tai turvaton.

b) Tutustu lapsen psykososiaaliseen kehitykseen MLL:n sivuilta ja lue ”Lapsi eri ikävuosina” 0-6 kk ja 6-12 kk lehtisiin. Piirrä aikajana lapsen psykososiaalisesta kehityksestä kohtuajasta 1-vuoden ikään, ja merkkää janalle lapsen psykososiaalisen kehityksen kannalta merkittäviä tapahtumia.

Vauvan sosiaalinen kehitys. 2017. MLL. <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/0-1-v/vauvan-sosiaalinen-kehitys/>

Lapsi eri ikävuosina 0-6 kk. MLL. <https://dzmdrerwng2zx.cloudfront.net/prod/2017/08/04174306/Lapsi-eri-ik%C3%A4kausina-0-6-kk.pdf>

Lapsi eri ikävuosina 6-12 kk. MLL. <https://dzmdrerwng2zx.cloudfront.net/prod/2017/08/04174323/Lapsi-eri-ik%C3%A4kausina-6-12-kk.pdf>

0 kk	2 kk	4kk	6 kk	8 kk	10kk	1v
------	------	-----	------	------	------	----

Sikiöaika: Jo kohdussa ollessaan vauva aistii äidin elimistön aiheuttamat äänet ja tuntemukset. Vauva oppii tunnistamaan äidin ja lähipiirin äänet.

Vastasyntynyt: Kääntää päätään tuttuun äänen suuntaan. Vastasyntynyt ei vielä näe kovin kauas, mutta lähellä olevat ihmiskasvat kiinnostavat. Vastasyntyntkin osaa ilmaista tarpeitaan äänin, elein ja ilmein.

Noin 6 viikon iässä ensimmäiset hymyt ja ensimmäiset kyyneleet. Vauva on koko ajan tarkkaavaisempi ja katselee enemmän ympärilleen.

2-3 kuukauden iässä vauva aloittaa jokeltelun ja uudentyypisen ääntelyn. Jokeltelu on yksi vauvan tavoista ottaa kontaktia. 2-3 kuukauden iässä vauva myös usein yrittää tavoitella esineitä ja tarttua niihin.

3-4 kuukauden iässä vauva hymyilee enemmän ja käyttää hymyä kontaktin ottamiseen sekä oppii nauramaan ääneen. Vauva myös oppii tunnistamaan vanhemmat ulkonäön perusteella ja kiinnostuu hiljalleen muista lapsista.

5-6 kuukauden iässä jokeltelu alkaa muuttua tavujokelteluksi. Vauvan liikkuminen on hallitumpaa ja vauva tavoittelee tavaroita taitavasti.

7-9 kuukauden iässä vauva alkaa liikkumaan enemmän ja osaa jo elein ilmaista esimerkiksi haluavansa syliin. Vierastaminen on tyypillistä.

9 kuukauden iästä alkaen monet vauvat alkavat ymmärtämään ensimmäisiä sanoja. Samoihin aikoihin lapselle on kehittynyt kyky muistaa ihmisten ja asioiden olemassa olo vaikka ne eivät olisi näkyvissä. 9 kuukauden ikäinen vauva osallistuu jo esimerkiksi perheen yhteisiin ruokahetkiin.

Noin 10 kuukauden iässä lapsi oppii osoittamaan hellyyttä vanhemmilleen ja muille läheisille.

Noin vuoden iässä tulevat usein ensimmäiset sanat. Puhumaan oppiminen mullistaa lapsen ja vanhemman vuorovaikutussuhteen monella tapaa.

1. Varhaisen vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen tärkeys.

Tutustu alla oleviin kansainvälisiin artikkeleihin ja etsi lisäksi omia lähteitä. Kirjoita noin kahden sivun pituinen essee, jossa vastaat ainakin seuraaviin kysymyksiin:

- Mitä varhainen vuorovaikutussuhde tarkoittaa? Entä kiintymyssuhde?
- Mitä positiivisia vaikutuksia varhaisella vuorovaikutuksella on lapselle?
- Miksi kiintymyssuhteen tukeminen jo raskausaikana on tärkeää?
- Miten terveydenhuollon ammattilainen voi tukea varhaista kiintymyssuhdetta?
- Millaista tukea perheet toivovat saavansa?

Alla olevat artikkelit löytyvät Laurean LibGuidesista, kirjauduthan siis ensin Finnaan ja sitten vasta avaat linkin nähdäksesi artikkelin sisällön. Voit myös hakea tutkimuksen LibGuidesin kautta EBSCHO-tietokannasta kirjoittamalla hakukenttään tutkimuksen nimen.

Rautio, S. 2012. Parent´s experiences of early support. Scandinavian Journal of Caring Sciences. <http://web.a.ebscohost.com.nelli.laurea.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=6&sid=6e65fa04-04a1-4404-ae41-8a704053368d%40sessionmgr4008>

Redshawn, M. & Martin, C. 2013. Babies, “bonding” and ideas about parental “attachment”. Journal of Reproductive and Infant Psychology, 2013 Vol. 31, No. 3, 219-221. <http://web.a.ebscohost.com.nelli.laurea.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=3&sid=6e65fa04-04a1-4404-ae41-8a704053368d%40sessionmgr4008>

Young, R. 2013. The Importance of Bonding. International Journal of Childbirth Education. Vol. 28, No. 3, 11-16. <http://web.a.ebscohost.com.nelli.laurea.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=11&sid=6e65fa04-04a1-4404-ae41-8a704053368d%40sessionmgr4008>

-Varhainen vuorovaikutus on vauvan ja hoitajan (yleensä vanhemman) välistä vuorovaikutusta. Varhainen vuorovaikutus tarkoittaa siis kaikkea lapsen ja vanhemman välistä tekemistä, hoitamista ja kontaktin ottamista. Kiintymyssuhde tarkoittaa kiintymyssuhdeteorian mukaan lapsen ja hoitajan välistä tunnesidettä. Hoitajan ja lapsen välinen kiintymys turvaa lapsen perustarpeiden tyydyttymisen. Kiintymyssuhde voi olla turvallinen tai turvaton.

- Hyvä vuorovaikutussuhde lapsen ja vanhempien välillä vaikuttaa positiivisesti lapsen kasvuun, stressihormonitasoihin, sosioemotionaaliseen kehitykseen ja lapsen tulevaisuuden ihmissuhteisiin.

- Kiintymyssuhteen tukeminen jo raskausaikana on tärkeää, sillä vanhempien raskausaikana kokemat kiintymyksen tunteet ovat melko pysyviä ja niillä on yhteys siihen, miten vanhemmat kiintyvät vauvaan synnytyksen jälkeen.

-Kiintymyssuhdetta voi tukea keskustelemalla perheen kanssa vuorovaikutuksesta ja kiintymyksen tunteista, antamalla vanhemmille tietoa ja ohjeistuksia kuten pitämään vauvaa fyysisesti lähellä (ihokontakti, kenguruhoito, imetys).

-Vanhemmat kokevat varhaisen tuen, erityisesti suoraan kotiin viedyn tuen, hyödylliseksi perheilleen. Vanhemmat toivovat yksilöllistä, perhekeskeistä ja hyvää kohtaamista työntekijöiltä.

1. Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen neuvolassa.

- a) Katso video Jukka Mäkelän luennosta ”Lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen sekä vanhemmuuden voimavarojen vahvistaminen”. Kerää ranskalaisilla viivoilla tai ajatuskarttaan mielestäsi oleelliset asiat.

Video: Mäkelä, J. 2016. Lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen sekä vanhemmuuden voimavarojen vahvistaminen. THL. <https://www.youtube.com/watch?v=izusw-sD3IY>

-Vanhempien tehtävä tukea lasta kasvussa ja kehityksessä. Lapsi tarvitsee kasvaakseen ja kehittyäkseen vuorovaikutusta yhteisönsä aikuisten kanssa. Aikuiset opettavat lapsille toimimaan ryhmässä ja käyttäytymään ryhmässä soveliaasti, jotta lapsi kokee olevansa hyväksytty ryhmässä. Aikuisten on tärkeä antaa lapselle huomiota, jotta lapsi kokee olevansa nähty ja kuultu.

-Lapsen kasvatus on yhteisöllistä. Lapsi hyötyy useista häneen kiintyneistä aikuisista.

Yhteisöllinen kasvatus antaa mahdollisuuden jaettuun kulttuuriin.

-Syrjäytyminen tapahtuu jo nuorena ja johtaa kokemukseen, ettei lapsi ole arvokas. Lapsen syrjäytymiseen on tärkeä puuttua varhain, sillä syrjäyn joutumisella on vakavia vaikutuksia lapsen kehitykseen ja mielen hyvinvointiin.

-Kiintymyssuhteessa lapsella on tarve saada apua kun on hätä, väsymys tai pettymyksen tunne. Toisaalta lapsi kaipaa vahvistusta omalle innostuneisuudelle ja ilon tunteille.

-Vanhemmuus aiheuttaa stressiä - vanhemmat pelkäävät lapsen vahingoittumisesta sekä oman hallinnan menettämistä. Sosiaalinen tuki auttaa vanhempia sietämään stressiä.

-Tuen puuttumisen kokemus on raskas koko perheelle. Kulttuurissamme on yksin selviämisen henki ja avun pyytäminen voi olla vaikea.

-Vanhemmat ovat kokeneet hyödylliseksi konkreettisen ja käytännöllisen avun, avun lapsen kohtaamisessa ja kuulluksi / kohdatuksi tulemisen kokemuksen. Ammatillaiset voivat yrittää vanhempia etsimään omia voimavarojaan

-Vanhempien on tärkeä huolehtia myös itsestään ja parisuhteestaan.

-Lapsen kehitystä tukee lapsen näkeminen erityisenä, lapsen kunnioittaminen ja myötäeläminen ja todellisuuden sanoittaminen.

- b) Tutustu artikkeliin ” Mitä vauva haluaa? Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen neuvolassa” (Puura, Sannisto & Riihonen 2018) ja pohdi miten voisit neuvolan terveydenhoitajana käyttää eri tyyppisiä kysymyksiä hyväksesi varhaista vuorovaikutusta tukiessasi.

Artikkeli: Puura, K., Sannisto, T. & Riihonen, R. 2018. Mitä vauva haluaa? Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen neuvolassa. 21/2018 vsk 73.

<https://www.laakarilehti.fi/tieteessa/katsausartikkeli/mita-vauva-haluaa-varhaisen-vuorovaikutuksen-tukeminen-neuvolassa/?public=651c21f2876587a7b15d1deb4b0bdc52>

-Erityyppisiä kysymykset voivat olla työväline terveydenhoitajalle vuorovaikutussuhteen tarkastelussa ja arvioimisessa.

-Kysymysten avulla voidaan kartoittaa vanhempien mielikuvia vauvasta tai omasta itsestään vanhempana sekä tukea myönteisten mielikuvien muodostumista.

-Kysymyksiä voidaan käyttää myös herättelemään vanhempia pohtimaan em. asioita.

Vanhemmille voi olla avartavaa puhua lapsestaan ja lapsen temperamentista.

-Ohjaavien kysymysten avulla voidaan välittää tietoa.

-Kysymysten avulla voidaan helpottaa vanhemman tunteiden ilmaisua sanoittamalla vanhemman tunteita ja tekemällä negatiivisetkin tunteet sallituksi.

-Validoivien kysymysten avulla voidaan lisätä vanhemman tunnetta kuulluksi tulemisesta.

-Kysymykset voivat pyrkiä myös ongelmanratkaisuun yhdessä vanhemman kanssa.

1. Case-tehtäviä varhaisen vuorovaikutuksen tukemisesta.

- a) Olet äitiysneuvolan terveydenhoitajana ja asiakkaanasi on H32+6 odottava äiti (G2P0). Raskaus on ollut vaikea - äiti on kärsinyt voimakkaasta pahoinvoinnista ja ollut supistusten takia vuodelevossa. Äiti kertoo, ettei ole oikein muodostanut mielikuvaa vauvasta ja vauva-arki tuntuu ajatuksena kaukaiselta, jopa hieman pelottavalta. Miten voisit äitiysneuvolan terveydenhoitajana tukea varhaista vuorovaikutusta ja kiintymyssuhteen muodostumista jo odotusaikana?

-Varhainen vuorovaikutus alkaa jo odotusaikana. Vanhempi alkaa muodostaa mielikuvia heti kun saa tietää raskaudesta, joskus jo aiemminkin.

-Varhaista vuorovaikutusta ja myönteisten mielikuvien muodostumista tärkeä tukea, sillä mielikuvat ovat yllättävän pysyviä.

-Erityisesti vanhempia, joille raskaus on psyykkisesti tai fyysisesti raskas, tulee tukea myönteisten mielikuvien luomisessa vauvasta ja vauva-arjesta. Vanhemman fyysisen ja psyykkisen voimien tukeminen on tärkeää.

-Mielikuvien muodostumisen tukemiseksi vanhemmilta on hyvä kysyä neuvolassa, mitä he ajattelevat vauvasta ja vauvan syntymän jälkeisestä ajasta. Samalla kannattaa puhua myös konkreettisista asioista kuten vauvan tarvikehankinnoista tai perheen tukiverkostosta, jotta asia tulee lähemmäs vanhempia.

-Tarvittaessa voi olla yhteydessä esim. perheneuvolaan tai perhetyöhön lisätuen järjestämiseksi.

- b) Äiti ja isä tulevat lastenneuvolan vastaanotollesi kolmen kuukauden ikäisen esikoislapsensa kanssa. Vastaanotolla äiti alkaa yllättäen itkemään ja samalla äiti kertoo hoitaneensa vauvaa käytännössä yksin sairaalasta kotiutumisen jälkeen. Isä kertoo, että kokee vauvan hoidon vaikeaksi ja sanoo vauvan tuntuvan vieraalta. Miten voisit tukea isän ja vauvan välistä vuorovaikutusta ja kiintymyssuhteen muodostumista?

-Vanhemmille kerrotaan, että isä on yhtä tärkeä vanhempi lapselle kuin äitikin.

-Isää kannustetaan osallistumaan vauvan hoitoon ja viettämään aikaa vauvan kanssa. Samalla isä tutustuu vauvaan eikä vauva enää tunnu niin vieraalta.

-Kannustetaan äitiä jättämään isä ja vauva välillä kaksin hoitotoimenpiteiden ajaksi. Äiti ottaa joskus huomaamattaan "portinvartijan" aseman eikä anna isälle tilaa hoitaa vauvaa omalla tavallaan.

-Isä ja vauva voisivat koittaa etsiä jonkun yhteisen jutun, esimerkiksi kylpemisen, jonka isä hoitaa. Isän ja vauvan välinen "yhteinen juttu" voisi lähentää isää ja lasta.

- c) Kokemattoman kollegasi neuvolassa tulee kysymään sinulta neuvoa. Kollegalla on asiakkaana kolme kuukautta sitten synnyttänyt yksinhuoltajaäiti. Äiti kärsii synnytyksen jälkeisestä masennuksesta. Kokematon kollega kysyy sinulta, miten synnytyksen jälkeinen masennus vaikuttaa varhaiseen vuorovaikutukseen ja kiintymyssuhteeseen sekä miten äidin ja vauvan välistä vuorovaikutusta voisi havainnoida. Lisäksi kollega kysyy, olisiko sinulla antaa vinkkejä, miten asiakkaan kanssa tulisi toimia. Mitä vastaat kollegallesi?

-Vuorovaikutusta voidaan havainnoida seuraamalla, miten äiti hoitaa vauvaa - onko vauva sylissä, juttelevatko äiti ja vauva tai ottavatko äiti ja vauva ylipäätään kontaktia toisiinsa. Äidin ajatuksia vauvasta voidaan myös selvittää haastattelemalla äitiä.

-Äidin depressio lisää riskiä turvattomaan kiintymyssuhteeseen. Masentuneen äidin tapa vastata lapsen tarpeisiin voi olla välinpitämätön, etäinen, vihamielinen tai epäjohdonmukainen.

-On kuitenkin hyvä muistaa, että masentunutkin äiti voi olla kyetä vastaamaan lapselleen riittävän johdonmukaisesti ja myönteisesti, jolloin lapsi voi pitää äitiään "turvasatamana" ja kiintyä äitiin turvallisesti.

-Masentunutta äitiä on hyvä kannustamaan pitämään huolta itsestään. Neuvolasta voidaan kannustaa äitiä ylläpitämään hoitokontaktia ja pyrkiä järjestämään apua arkeen esimerkiksi kotiin vietävästä perhetyöstä.

-Neuvolassa pidetään yllä avointa ja myönteistä ilmapiiriä, jotta äiti kokee voivansa hakea apua ja turvautua neuvolaan.